

PHOENIX EDITION

**August
Strindberg**

Damascus

Phoenix-Library.org

Damascus

August Strindberg

[Table of Content](#)

[About Phoenix–Edition](#)

[Copyright](#)

TILL DAMASKUS

PERSONER Den Okände Damen Tiggaren Läkaren System Den Gamle Modren
Abbedissan Confessorn Bifigurer och Skuggor

SCENERI FÖR ALLA AKTERNA Akt I: I gathörnet; Hos Läkaren. Akt II:
Hotellrummet; Vid havet; På landsvägen; Vid hålvägen; I köket. Akt III: I rosenkammaren;
Asylen; Rosenkammaren; Köket. Akt IV: I hålvägen; Landsvägen; Vid havet;
Hotellrummet. Akt V: Hos Läkaren; Gathörnet.

FÖRSTA AKTEN

I GATHÖRNET Ett gathörn med en bänk under ett träd. Man ser sidoportaler av en liten gotisk kyrka; ett postkontor och ett kafé med stolar utanför. Postkontoret och kaféet äro stängda.

Man hör tonerna av en sorgmarsch nalkas och sedan avlägsna sig.

Den Okände står på trottoarkanten och synes undra åt vilket håll han skall gå. Klockan i ett kyrktorn slår: först fyra slag; kvarterna, i en högre ton; sedan tre tims slag i en lägre.

Damen inträder, hälsar Den Okände, vill gå förbi men stannar.

DEN OKÄNDE Se där är ni. Jag visste nästan ni skulle komma.

DAMEN Ni kallade alltså på mig; ja, jag kände det. – Men varför står ni här i gathörnet?

DEN OKÄNDE Jag vet inte; skall någonstans stå medan jag väntar.

DAMEN Vad väntar ni på?

DEN OKÄNDE Om jag kunde säga't. – I fyrtio år har jag väntat på något, jag tror det kallas lyckan, eller om det bara är slutet på olyckan. – Hör igen nu dessa förfärliga toner, hör! Gå inte, gå inte, jag ber er, ty jag blir rädd, när ni går.

DAMEN Min herre och vän! Vi råkades i går för första gången, och vi talade ensamma i fyra timmar. Ni väckte mitt deltagande, men ni får därför icke missbruka min godhet.

DEN OKÄNDE Det är sant, det bör jag inte. Men jag bönfäller er: lämna mig icke ensam. Jag är i en främmande stad, har icke en vän, och de få bekanta jag äger, synas mig mer än obekanta, jag skulle vilja säga fientliga.

DAMEN Fiender överallt; ensam överallt! Varför gick ni bort från hustru och barnen?

DEN OKÄNDE Om jag visste det! – Om jag över huvud visste varför jag finnes till, varför jag står här, vart jag skall gå, vad jag skall göra. – Tror ni, att det finnes fördömda redan här i livet?

DAMEN Nej, det tror jag inte.

DEN OKÄNDE Se mig!

DAMEN Har ni då aldrig haft någon glädje i livet?

DEN OKÄNDE Nej; och när jag skenbart haft någon, så var det endast en fälla för att locka mig fortsätta eländet; när någon gång den gyllne frukten föll i min hand, var den förgiftad eller rутten inuti.

DAMEN Vad har ni för religion – förlåt frågan?

DEN OKÄNDE Denna: när det blir för drygt, går jag min väg.

DAMEN Vart?

DEN OKÄNDE I förintelsen. Detta, att jag har – döden i min hand, ger mig en otrolig maktkänsla ...

DAMEN Å min Gud, ni leker med döden!

DEN OKÄNDE Såsom jag leker med livet – jag var ju diktare. Oaktat min medfödda tungsinnighet har jag aldrig kunnat taga något riktigt allvarligt, icke ens mina egna stora sorger, och det finns ögonblick, då jag betvivlar att livet har mer verklighet än mina dikter. [Liktåget höres, psalmodierna: De profundis.] Nu komma de igen! Jag vet inte varför de skola marschera runt omkring här på gatorna!

DAMEN Är det dem ni fruktar?

DEN OKÄNDE Nej, men det irriterar mig, ty det är som vore det förgjort ... – Icke döden, men ensamheten fruktar jag, ty i ensamheten träffar man någon. Jag vet icke om det är någon annan eller mig själv jag förnimmer, men i ensamheten är man icke ensam. Luften blir tätare, luften gror, och det börjar växa väsenden, som äro osynliga men förnimmas och äga liv.

DAMEN Det har ni märkt?

DEN OKÄNDE Ja, Jag märker allting sedan en tid tillbaka; ej som förr dock, då jag endast såg ting och händelser, former och färger, utan nu ser jag tankar och betydelser. Livet, som förr var ett stort nonsens, har fått en mening, och jag märker en avsikt, där jag förr endast såg slumpen. – När jag sålunda mötte er i går, fick jag den idén, att ni var sänd i min väg antingen för att rädda mig eller förgöra mig?

DAMEN Varför skulle jag förgöra er?

DEN OKÄNDE Därför att det var er uppgift.

DAMEN Jag hyser icke alls sådana tankar, och som ni huvudsakligen väcker mitt medlidande – ja, jag har aldrig sett en människa, aldrig i mitt liv en människa, vars blotta åsyn gör mig gråtfärdig ... Säg, vad har ni på ert samvete? Har ni begått någon tadelvärd handling, som ej blivit uppenbarad eller straffad?

DEN OKÄNDE Det må ni med skäl fråga! Icke har jag flera brott på mitt samvete än andra, som gå fria – – – jo ett: jag ville icke vara livets narr.

DAMEN Och man måste låta sig bedragas mer eller mindre för att kunna leva.

DEN OKÄNDE Det tyckes nästan vara en plikt, och som jag ville undandraga mig ... eller också finns det en annan hemlighet i mitt liv, som jag ej känner ... Vet ni, att det går en saga i min släkt, att jag skall vara en bortbyting.

DAMEN Vad är det?

DEN OKÄNDE Det är ett barn, som av älvorna blivit utbytt mot det människobarn som föddes.

DAMEN Tror ni på det?

DEN OKÄNDE Nej, men jag tycker det är en liknelse, som har något visst för sig. – Som barn grät jag beständigt och syntes vantrivas i livet; hatade mina föräldrar såsom de hatade mig; tålde intet tvång, ingen konvention, inga lagar, och min enda längtan stod till skogen och havet.

DAMEN Har ni någonsin haft syner?

DEN OKÄNDE Aldrig! Men jag har ofta tyckt mig märka, att två olika väsen styra mina öden: den ena ger mig allt vad jag önskar, men den andra står bredvid och stryker smuts på gåvan, så att när den kommer, är den så värdelös, att jag icke vill ha den i min hand. Det är verkligen sant att jag fått allt jag önskat i livet – men allt har befunnits värdelöst.

DAMEN Ni har fått allt och ni är ändock missnöjd.

DEN OKÄNDE Det är vad jag kallar förbannelsen ...

DAMEN Icke banna! – Men varför har ni då icke sträckt era önskningar utöver detta livet, dit bort där ingen smuts finnes?

DEN OKÄNDE Därför att jag betvivlade något utom denna tillvaro.

DAMEN Men älvorna då?

DEN OKÄNDE Det var ju blott en saga! – Men vill ni icke, att vi sätta oss där på bänken?

DAMEN Jo, men vad är det ni väntar på?

DEN OKÄNDE Det är egentligen på postkontorets öppnande, ty där ligger ett brev, som söker mig på returer utan att finna mig. [De sätta sig.] Tala nu litet om er! [Damen virkar.]

DAMEN Det är ingenting att tala om.

DEN OKÄNDE Märkligt är, men jag skulle också helst vilja tänka mig er såsom opersonlig, namnlös, – jag vet ju icke vad ni heter mer än till hälften – jag skulle själv vilja ge er ett namn – låt mig tänka vad ni skall heta! Jo, ni skall heta Eva. – [Med en gest åt kulisserna.] Fanfarer. [Sorgmarschen höres.] Där är sorgmarschen igen! – Nu skall jag giva er ålder, ty jag vet ej hur gammal ni är ... Hädanefter är ni trettifyra år och således född aderton hundra sextiofyra. – Nu kommer karaktären, ty den känner jag icke heller. Ni får karaktären mycket god, ty er röst klingar som min avlidna moders – med moder menar jag ett abstrakt begrepp moder, uttalat «moder», ty min mor smekte mig aldrig, men jag minns att hon slog mig. Ja, ty ser ni, jag är uppfödd i hat. Hat! Hårt mot hårt! Öga för öga! Se på ärret här i pannan; det är efter en yxa, som fördes av min bror, vars saknade framtand jag slagit ut med en sten. Min faders begravning bevistade jag ej, emedan han lät kasta ut mig från min systems bröllop. Jag är född i oäkta säng under konkursutredning, medan familjen gick i sorgkläder efter en onkels självmord. Nu känner ni familjen. Av sådant träd sådan frukt! Sammanlagt fjorton års straffarbete har jag med nöd undgått och har därför allt skäl att vara tacksam om icke precis glad ... mot älvorna.

DAMEN Jag hör er så gärna tala, men ni får inte röra vid älvorna; det gör mig så ont, så ont!

DEN OKÄNDE Uppriktigt sagt så tror jag inte på dem men likafullt så återkomma de alltid. Äro icke älvorna osaliga andar, som ej nått försoningen? Jo! Då är jag också ett trollens barn. En gång trodde jag försoningen nära; det var genom en kvinna, men ingen villa var större, ty därmed började det sjunde helvetet.

DAMEN Å, så ni talar. Ja, ni är en osalig, men ni skall ej förbli så.

DEN OKÄNDE Ni menar att klockors klang och vigt vatten skulle lugna mig ... Jag har försökt, men det blev endast värre. Det blev mig som den onde när han ser korsets tecken. Låt oss tala om er nu!

DAMEN Det behövs inte! – Har man någonsin beskyllt er för att missbruka era gåvor?

DEN OKÄNDE Man har beskyllt mig för allt. Ingen i min stad var så hatad som jag, ingen så avskydd. Ensam fick jag gå, ensam fick jag komma. Gick jag in på ett offentligt ställe, flyttade man sig fem alnar från min plats. Vilde jag hyra rum, var det upptaget. Prästerna lyste bann från predikstolen, lärarne från katedern och föräldrarna i hemmen. En gång ville kyrkorådet taga mina barn ifrån mig. Då förgick jag mig och lyfte näven mot – himlen.

DAMEN Varför är ni so hatad?

DEN OKÄNDE Vet inte! Jo, jag kunde inte se människorna lida – och så sade jag, och skrev: befria er, jag skall hjälpa. Och så sade jag till den fattige: låt icke den rike suga ut dig! och till kvinnan: låt icke mannen kuva dig! Och så, det var nog det värsta, till barnen: lyd icke era föräldrar, när de äro orättvisa. Följderna: ja, de äro alldeles obegripliga, ty jag fick i ett mot mig både rika och fattiga, män och kvinnor, föräldrar och barn; och därpå kom: sjukdomen med fattigdomen, tiggeriet med vanäran, skilsmässa, processer, landsflykt, ensamhet, och nu sist – tror ni att jag är vansinnig?

DAMEN Nej, det tror jag icke ...

DEN OKÄNDE Då är ni visst den ende, men det är mig desto dyrbarare.

DAMEN ^[reser sig] Nu måste jag lämna er ...

DEN OKÄNDE Ni också!

DAMEN Men ni får icke sitta kvar här.

DEN OKÄNDE Vart skall jag då gå?

DAMEN Ni skall gå hem och arbeta.

DEN OKÄNDE Jag är ingen arbetare, jag är en diktare.

DAMEN Jag ville icke sära er, och ni har rätt: dikten är en gåva som gives, men kan tagas igen. Förverka den icke!

DEN OKÄNDE Vart skall ni gå?

DAMEN Endast ett ärende ...

DEN OKÄNDE Är ni religiös?

DAMEN Jag är ingenting.

DEN OKÄNDE Desto bättre, då skall ni bli någonting. O, jag önskade jag vore er gamle blinde far, som ni ledde på marknader att sjunga, men det olyckliga är, att jag inte kan bli gammal – det är så också med älvornas barn, de växa icke, få bara stort huvud och skrika ... Jag önskar jag vore någons hund som jag fick följa, så att jag aldrig vore ensam – litet mat ibland, en spark då och då, en smekning en gång, en pisksläng två gånger –

DAMEN Nu måste jag gå! Farväl!

DEN OKÄNDE [tankspridd] Farväl!

[Han blir sittande på bänken; tar av hatten, torkar pannan. Därpå ritar han med käppen framför sig.]

TIGGAREN [in. Högst besynnerligt utseende; plockar i rännstenen].

DEN OKÄNDE Vad plockar tiggaren?

TIGGAREN För det första: hur så? Och sedan är jag ingen tiggare – har jag begärt något?

DEN OKÄNDE Då ber jag om ursäkt, men det är rätt svårt att bedöma människor efter deras yttre.

TIGGAREN Jo, jag ville lova det. Kan ni till exempel gissa vem jag är?

DEN OKÄNDE Nej, jag varken kan eller vill; med ett ord, det intresserar mig inte.

TIGGAREN Vem vet sådant på förhand; intresset kommer vanligen efteråt, när det är för sent. Virtus post nummos!

DEN OKÄNDE Vad! Tiggaren är bekant med romarspråket

TIGGAREN Se där, intresset vaknar. Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci. Det är jag som lyckats i allt vad jag företagit, av det skäl att jag aldrig gjort något. Jag skulle vilja kalla mig Polykrates, han med ringen. Vet ni att jag fått allt vad jag velat av livet? Men jag har aldrig velat något, och trött av framgången kastade jag ringen. Nu på äldre dagar ångrar jag mig och söker den i rännstenarne, men som sökandet kan bli långt nog, försmår jag icke, i brist på guldringen, några avlagda cigarrstumpar.

DEN OKÄNDE Jag vet inte om tiggaren är satirisk eller om han är mindre sammanhängande.

TIGGAREN Se det vet inte jag heller.

DEN OKÄNDE Men vet ni vem jag är?

TIGGAREN Inte ett spår; och det intresserar mig inte.

DEN OKÄNDE Intresset kommer vanligen efteråt ... Nej, hör nu på: ni står här och narrar mig ta edra ord i munnen. Det är ju som att söka andras cigarrstumpar. Tvi!

TIGGAREN [lyfter hatten] Och ni vill inte röka efter mig?

DEN OKÄNDE Vad är det för ärr ni har i pannan?

TIGGAREN Det har jag fått av en nära anhörig?

DEN OKÄNDE Nej, nu blir jag rädd. Får jag känna på er om ni är riktig? [Han känner på Tiggarens arm.] Jo, han är riktig! – Vill inte herrn nedlåta sig att mottaga en mindre penninggåva mot löfte att söka Polykrates' ring i en mera avlägsen stadsdel. [Räcker ett mynt.] Post nummos virtus ...

Nej, nu står jag här igen och tuggar. Gå! Gå!

TIGGAREN Jag skall gå, men det är alldeles för mycket. Se här ger jag er tillbaka tre fjärdedelar, så äro vi icke skyldiga varann något annat än en vängåva!

DEN OKÄNDE Vängåva! Är jag er vän?

TIGGAREN Åtminstone är jag er, och när man står ensam i världen, får man icke vara så noga på människor.

DEN OKÄNDE Tillåt mig som avsked slänga det lilla ordet hut efter er.

TIGGAREN Med nöje, med nöje; men när vi råkas igen skall jag ha ett välkomstord i ordning, som inte skall vara mindre. [Går.]

DEN OKÄNDE [sätter sig och ritar med käppen] Det är söndagseftermiddag! Den långa, gråa, trista söndagseftermiddagen, då familjerna ätit surkål och oxstek med råskrapad potatis. Och nu sova de gamle middag; de unga spela schack och röka tobak; tjänarne ha gått i aftonsången och butikerna äro stängda. Å, denna långa mördande eftermiddag, vilans dag, då själen upphör att röra sig, då det är lika omöjligt råka ett bekant ansikte som att komma in på en krog ...

DAMEN [äter; har nu en blomma i barmen].

DEN OKÄNDE Se där! Det är eget att jag inte kan öppna munnen och säga något utan att strax bli desavouerad.

DAMEN Sitter ni kvar här ännu?

DEN OKÄNDE Ja, om jag sitter här och skriver i sanden eller annorstädes synes vara likgiltigt, bara, jag skriver i sanden.

DAMEN Vad skriver ni då? Låt mig få se!

DEN OKÄNDE Det står visst Eva, 1864 ... Nej, trampa inte på det ...

DAMEN Vad blir då?

DEN OKÄNDE En olycka för er, och för mig.

DAMEN Och detta vet ni?

DEN OKÄNDE Ja! Och jag vet dessutom att den julros ni bär där på bröstet är en Mandragora. Enligt symboliken betyder den elakhet och förtal, men i medicinen har den förr botat galenskap. Vill ni ge mig den?

DAMEN ^[hesiterar] Som medicin då?

DEN OKÄNDE Naturligtvis! – Har ni läst mina skrifter?

DAMEN Ni vet ju att jag läst dem, att jag har er att tacka för min uppfostran till frihet och tro på människorätt och människovärde!

DEN OKÄNDE Då har ni ej läst de sista böckerna ...

DAMEN Nej, och om de ej äro lika de första, så vill jag aldrig veta om dem!

DEN OKÄNDE Det är väl! Och låt mig få ert löfte att ni aldrig mer öppnar en bok av mig.

DAMEN Låt mig tänka efter först! – Ja, det lovar jag!

DEN OKÄNDE Väl! Men bryt icke detta löfte! Erinra er Blåskäggs hustru, när nyfikenheten narrade henne att öppna det förbjudna rummet ...

DAMEN Märker ni hur redan era anspråk äro en Blåskäggs? Och märker ni ej huru ni redan för länge sedan glömt, att jag är gift, att min man är läkare, och att han är er

beundrare, så att hans hus står er öppet, när ni önskar vara välkommen?

DEN OKÄNDE Jag har gjort allt för att glömma detta, och har så utplånat det ur mitt minne att det upphört äga verklighet för mig.

DAMEN Efter så är, vill ni följa mig till mitt hem denna afton?

DEN OKÄNDE Nej! Men vill ni följa mig?

DAMEN Vart?

DEN OKÄNDE Ut i världen, vart som helst. Hem har jag intet, bara en kappsäck; pengar har jag någon gång, men sällan – det är det enda livet envisas att ej vilja ge mig, kanske därför att jag icke begärt det nog starkt.

DAMEN Hm!

DEN OKÄNDE Nå, vad tänker ni på?

DAMEN Jag förvånas över att jag icke blir förnärad av ert skämt.

DEN OKÄNDE Skämt eller allvar, det är ett för mig. – – – Se så! nu börjar orgeln spela; och då öppnas krogen snart.

DAMEN Det är sant att ni dricker?

DEN OKÄNDE Mycket! Vinet kommer min själ att lämna hyddan, jag flyger ut i rymderna, ser vad ingen anat och hör vad ingen hört ...

DAMEN Och dagen efter?

DEN OKÄNDE Har jag de sköna samvetskvalen; erfar den förlösande känslan av skuld och ånger; njuter av kroppens lidanden under det själen svävar som en rök omkring pannan; det är som mellan liv och död, då anden känner att den lyftat vingarne och kan ta flykt om den ville.

DAMEN Följ mig in i kyrkan, endast ett ögonblick; ni skall icke höra någon predikan endast vespers sköna musik.

DEN OKÄNDE Nej, icke i kyrkan! Den gör mig så ont och låter mig känna att jag icke hör dit, att jag är en osalig och att jag aldrig mer kan komma dit in lika litet som jag kan bli barn på nytt.

DAMEN Allt detta känner ni redan?

DEN OKÄNDE Så långt har jag kommit; och det förefaller mig som om jag låge sönderhackad i Medeas kittel och kokade långkok: antingen går jag till såpsjuderiet eller stiger jag föryngrad upp ur min egen buljong! Allt beror på Medeas skicklighet.

DAMEN Detta låter som ett orakelspråk. Få nu se om ni icke kan bli barn på nytt?

DEN OKÄNDE Då skulle det börja nu vid vaggan – och den rätte komma igen!

DAMEN Just så! – Men vänta mig nu här medan jag går in i Sainte–Elisabeths kapell. Om kaféet vore öppet, skulle jag bedja er mycket vackert: drick inte; men lyckligtvis är det stängt.

DEN OKÄNDE [sätter sig åter och ritar i sanden].

[Sex brunklädda begravningstjänare och gäster in. En bär en fana med timmermännens insignier och brunt sorgflor; en annan en stor bila sirad med granris; en tredje bär ett hyende med en talmansklubba. De stanna utanför kaféet och vänta.]

DEN OKÄNDE Om förlov, men vem var den döde?

GÄST I Det var en timmerman! [Åstadkommer ett ljud såsom av ett urverk.]

DEN OKÄNDE En riktig timmerman eller en sådan där som sitter i träväggar och knäpper?

GÄST II Båda delarne, men mest en som sitter i väggarne och knäpper – vad kallas han nu igen?

DEN OKÄNDE [för sig] Skälm! Nu vill han narra mig att säga dödsuret, men jag skall svara något annat för att retas med honom. Gästen menar en guldsmed?

GÄST II Nej, det menar jag inte. [Urets knäppande höres åter.]

DEN OKÄNDE Är det avsikten att skrämma mig eller gör den döde underverk? I så fall ber jag få upplysa, att jag varken är rädd eller tror på mirakler. Litet sällsamt finner jag i alla fall att gästerna sörja i brunt, varför icke i svart, som är både billigt, vackert och praktiskt?

GÄST III För oss i vår enfald är det svart, men om ers nåd befäller, så blir det brunt för honom.

DEN OKÄNDE Jag kan icke neka att sällskapet är högst besynnerligt och jag känner en oro som jag helst ville tillskriva gårdagens Mosel–rus. Men om jag säger att det är granris

kring bilan, så får jag väl höra att det är – ja vad är det?

GÄST I Det är en vinstock.

DEN OKÄNDE Jag anade att det icke skulle vara granris. Se så där: nu öppnas krogen – äntligen!

[Kaféet öppnas; Den Okände intager ett bord och får vin. Gästerna besätta de lediga borden.]

DEN OKÄNDE Det var ett glädjelig kan jag se, då gästerna berusa sig efter den heliga handlingen.

GÄST I Ja, det var en onyttig människa, som icke kunde ta livet allvarligt.

DEN OKÄNDE Och som sannolikt missbrukade starka drycker också?

GÄST II Det var vad han gjorde.

GÄST III Och så lät han andra föda hustru och barn.

DEN OKÄNDE Det var mycket illa gjort. Men det är väl därför han får ett sådant här vackert liktal av sina vänner. – Var god och knuffa inte till mitt bord, när jag dricker.

GÄST I När jag dricker är det rätt ...

DEN OKÄNDE När jag, ja, ty det är en stor skillnad på mig och på er.

GÄSTERNA [sorla].

TIGGAREN [in].

DEN OKÄNDE Se där tiggaren som plockar igen.

TIGGAREN [intager ett bord och beställer vin] Vin! – Mosel!

VÄRDEN [ut med en tavla] Var så god och gå! Er serveras ingenting, emedan ni icke betalt edra kontributioner. Jaha, här är rådhusrättens beslut och här är ert namn, er ålder och er karaktär.

TIGGAREN Omnia serviliter pro dominatione! Jag är en fri man med akademisk bildning, underlåtit betala skatt, emedan jag ej vill bli deputerad. – Mosel!

VÄRDEN Och ni skall få fri resa hem till kommunens fattighus, om ni inte går – genast!

DEN OKÄNDE Skulle inte herrarne vilja uppgöra den där affären annorstädes. Ni stör ju era gäster.

VÄRDEN Jo, men ni skall vittna att det går rätt till ...

DEN OKÄNDE Nej, jag tycker det hela är ytterst pinsamt, och därför att man icke betalar sina utskylder – hm! – kan man väl ha rätt att njuta av livets små fröjder.

VÄRDEN Jaså, det är en sådan där, som går omkring och befriar uslingar från deras skyldigheter!

DEN OKÄNDE Nej, nu går det för långt! Vet ni att jag är en berömd man?

VÄRDEN och **GÄSTERNA** [skratta].

VÄRDEN Beryktad kanske! Hör nu, låt mig se här på tavlan om inte signalementet kanske stämmer: Trettioåttå år, brunt hår, mustascher, blåa ögon; saknar fast anställning; okända inkomster; gift, men förlupit hustru och lämnat barnen; känd för subversiva åsikter i samhällsfrågorna, och gör intryck av att sakna sinnenas fulla bruk ... Stämmer det!

DEN OKÄNDE [reser sig, blek och förkrossad] O, vad är detta!

VÄRDEN Jag tror min själ att det stämde.

TIGGAREN Det kanske är han och inte jag.

VÄRDEN Det ser så ut! Nu tycker jag herrarne kunna taga varandra under armen och pallra.

TIGGAREN [till Den Okände] Kom nu så gå vi!

DEN OKÄNDE Vi! – Det här börjar se ut som en intrig!

[Det ringer uti kyrktornet; solen bryter fram och lyser upp det färgade rosettfönstret över porten, som öppnas och visar det inre av kyrkan; man hör orgelspel och sång Ave Maris Stella.]

DAMEN [ut ur kyrkan] Var är ni, vad gör ni? Varför ropade ni på mig igen! Som en barnunge skall ni hänga en fru i kjolarne!

DEN OKÄNDE Ja, nu är jag rädd; här händer saker, som ej kunna förklaras på naturlig väg.

DAMEN Ni var ju inte rädd för något, ej ens döden.

DEN OKÄNDE Nej, icke för döden, men för det – andra! Det okända!

DAMEN Hör nu, min vän, giv mig er hand så skall jag leda er till doktorn, ty ni är sjuk! Kom!

DEN OKÄNDE Kanske det. Men säg en sak först: är detta en karnaval eller är det som det skall vara?

DAMEN Det är nog riktigt med dem ...

DEN OKÄNDE Men den där tiggarn, det är bestämt en otäck människa. Är det sant att han liknar mig?

DAMEN Ja, om ni fortsätter att dricka, blir ni lik honom. Men nu skall ni gå in på posten och hämta ert brev; sedan följer ni mig.

DEN OKÄNDE Nej, jag går icke på posten. Brevet innehåller nog bara rättegångshandlingar.

DAMEN Men om det icke gjorde det?

DEN OKÄNDE Så är det ändock bara elakheter.

DAMEN Gör som ni vill; ingen undgår sitt öde. Och i denna stund känner jag som om högre makter hållit rådslag över oss och fattat ett beslut.

DEN OKÄNDE Ni också! Vet ni att just nu hörde jag klubban falla, stolarne skjutas från bordet och tjänare sändas ut ... Å, denna ångest ... Nej, jag följer er icke.

DAMEN Säg, vad har ni gjort med mig ... därinne i kapellet kunde jag icke finna någon andakt; ett ljus slocknade på altaret och en kall vind drog mig i ansiktet just som jag hörde er ropa på mig.

DEN OKÄNDE Jag ropade icke; jag endast längtade efter er ...

DAMEN Ni är icke det svaga barn ni spelar, era krafter äro oerhörda och jag fruktar er ...

DEN OKÄNDE När jag är ensam, är jag svag som en paralytiker, men endast jag får fatt i en människa, blir jag stark! Nu vill jag vara stark och därför följer jag er!

DAMEN Gör det och kanske ni kan befria mig från varulven!

DEN OKÄNDE Är det en varulv?

DAMEN Jag kallar honom så ...

DEN OKÄNDE Gott! Då är jag med; slåss med troll, befria prinsessor, döda varulvar, det är att leva!

DAMEN Kom, min befriare!

[Hon drar floret ner för ansiktet, kysser honom hastigt på munnen och skyndar ut.]

DEN OKÄNDE [står ett ögonblick häpen och bedövad].

[Ett högt flerstämmigt ackord av kvinnoröster närmande sig skrik höres inifrån kyrkan. Det upplysta rosettfönstret mörknar hastigt; trädet ovanför bänken ristar sig; begravningsgästerna resa sig från sina platser och se uppåt himmelen, som om de sågo något ovanligt och skräckinjagande.]

DEN OKÄNDE [skyndar ut efter Damen].

*

HOS LÄKAREN En gård, instängd av tre huslängor, envånings trähus med tegeltak. Små fönster på alla längorna. Till höger glasdörrar med veranda. Till vänster utanför fönstren en rosenhäck och bikupor. Mitt på gården en vedtrave, i form av en orientalisk kupol; därbredvid en brunn. Ovanför mittellängan uppsticker toppen av ett stort valnötsträd. I högra hörnet grind till trädgården.

Vid brunnen en stor sköldpadda. Till höger nedgång till vinkällaren. En islår och en soptunna. Utanför verandan bord och stolar.

SYSTEMERN [ut från verandan med ett telegram] Nu är olyckan kommen över ditt hus, broder!

LÄKAREN När var den icke det, min syster?

SYSTEMERN Men denna gång – å! – Ingeborg kommer hem, medförande – gissa!

LÄKAREN Vänta ett ögonblick! Jag vet, ty jag har länge anat det, och längtat efter det. Denne författare har jag beundrat, lärt av och önskat känna. Nu kommer han, säger du! Var

har Ingeborg fått fatt i honom?

SYSTEMERN In i staden, vill det synas; i den litterära salongen, sannolikt.

LÄKAREN Ofta har jag undrat, om denne man är den samme av liknande namn, som var min kamrat i gymnasium. Jag skulle önska så icke vore, ty den ynglingen hade något ödesdigert över sig, och på en mansålder bör han ha kunnat utveckla sina fatala anlag oerhört.

SYSTEMERN Låt honom icke komma i ditt hus; res bort, förebär ett besök.

LÄKAREN Nej, ty man kan icke fly sitt öde ...

SYSTEMERN Du, som aldrig böjt dig för något, du kryper för denna chimŕre, du kallar ödet.

LÄKAREN Livet har lärt mig, och jag har satt bort tid och krafter på strider med det oundvikliga.

SYSTEMERN Men värför låter du din hustru flacka omkring att kompromettera sig och dig?

LÄKAREN Det vet du! Därför, att när jag löste henne från hennes förlovning, förespeglade jag henne ett liv i frihet, mot det fängelse hon hade. Och för övrigt skulle jag icke kunna älska henne, om hon lydde mig eller om jag kunde befalla henne.

SYSTEMERN Och så är du vän med din fiende.

LÄKAREN Se så, se så!

SYSTEMERN Och så låter du henne draga in i ditt hus med den, som skall förgöra dig. O, om du visste hur gränslöst jag hatar den mannen!

LÄKAREN Jag vet, jag vet! Hans sista bok är också avskyvärd, men den röjer även en viss sjuklighet i sinnet.

SYSTEMERN Därför skulle de ha satt in honom på dårhus ...

LÄKAREN Det är flera som sagt så, men jag kan icke finna att han överskridit gränsen ...

SYSTEMERN Därför att du själv är excentrisk och därför att du dagligen har i din närhet en hustru, som är spritt galen.

LÄKAREN Jag kan icke neka till, att maniakaliska personer alltid utövat en stark dragningskraft på mig, och originaliteten är åtminstone inte banal ... [En ångbåtsvissla höres.] Vad var det! Det var någon som skrek!

SYSTEMERN Du är nervös, min broder; det var endast ångbåten ... Men nu bönfaller jag dig: res!

LÄKAREN Jag tror jag skulle vilja, men jag är som fastnaglad ... Vet du, när jag står här, ser jag hans porträtt därinne i mitt arbetsrum ... Och solskenet ger en skugga, som vanställer hela figuren så att han blir lik ... det var otäckt. Ser du vem han är lik?

SYSTEMERN Han är lik den onde! – fly!

LÄKAREN Kan inte!

SYSTEMERN Men försvara dig åtminstone ...

LÄKAREN Jag brukar det! Men denna gång kännes det som när ett oväder nalkas. Hur många gånger har jag icke velat flytta, men icke kunnat. Det är som om grunden vore järnmalm och jag en magnetnål ... och kommer olyckan, så har jag ej valt den själv ... Nu gingo de in genom porten.

SYSTEMERN Jag hörde ingenting!

LÄKAREN Men jag, jag hör! Och nu ser jag också! Det är han, min barndoms kamrat. Han begick ett streck i skolan ... jag fick skulden och blev straffad. Men han fick öknamnet Caesar, jag vet ej varför!

SYSTEMERN Och denne man ...

LÄKAREN Ja sådant är livet! – Caesar!

DAMEN ^[in] God dag, min man; jag har kärt främmande med mig.

LÄKAREN Jag hörde det. Må han vara välkommen!

DAMEN Han är i gästrummet för att byta krage.

LÄKAREN Är du nöjd med din erövring?

DAMEN Det är bestämt den olyckligaste människa jag i mitt liv har råkat.

LÄKAREN Det är mycket det!

DAMEN Ja, ty det räcker drygt till för alla.

LÄKAREN Säkert. Men gå du syster och visa honom vägen.

[Systemen går.]

LÄKAREN Du har haft en intressant resa?

DAMEN Ja, jag har råkat många underliga människor ... Har du haft besök?

LÄKAREN Nej, salen stod tom i morgse. Det synes gå utför med min praktik.

DAMEN [vänligt] Du stackars man ... Hör, skall icke vedtraven snart tas in? Han ligger och tar fukt!

LÄKAREN [utan förebräelse i ton] Jo, visst skulle han det; och bina borde slaktas och frukten i trädgården plockas av, men jag kommer mig icke för något ...

DAMEN Du är trött, min man!

LÄKAREN Trött på alltsammans.

DAMEN [utan bitterhet] Och du har en dålig hustru, som icke kan vara dig till någon hjälp!

LÄKAREN [milt] Du skall icke säga så, när icke jag tänker det.

DAMEN [vänd åt verandan] Nu!

DEN OKÄNDE [yngre klädd än i första scenen; ut från verandan med en tvungen frimodighet; synes igenkänna Läkaren, sjunker ihop och vacklar framåt, men hämtar sig].

LÄKAREN Välkommen i mitt hus!

DEN OKÄNDE Tack, herr doktor!

LÄKAREN Ni kommer med vackert väder, som kunde behövas, ty här har regnat i sex veckor ...

DEN OKÄNDE Inte sju! Det brukar eljes regna i sju veckor efter sjusovardagens regn ... men det är sant, den har ju inte varit än – så dum jag är, hm!

LÄKAREN För er, som är van vid stadslivets behag, skall nog detta enkla byliv förefalla enformigt.

DEN OKÄNDE Å nej, jag är lika litet hemma här som där ... förlåt en fråga utan propos: Ha vi icke sett varann förut, i ungdomen?

LÄKAREN Aldrig.

[Damen har satt sig vid bordet och virkar.]

DEN OKÄNDE Säkert?

LÄKAREN Alldeles säkert! Jag har följt er litterära bana från början, och som jag vet min hustru sagt er, med största intresse, så att om vi känt varann förr, skulle jag ha erinrat det, namnet åtminstone. – Emellertid, här ser ni, hur en läkare på landet har det.

DEN OKÄNDE Om ni kunde ana, hur en så kallad befriare hade det, vore ni ej hans avundsman.

LÄKAREN Jag kan nog ana det, då jag sett huru människorna älska sina bojar. Det kanske skall så vara, efter det är så!

DEN OKÄNDE [lyssnar utåt] Det är egendomligt: vem är det som spelar i granngården?

LÄKAREN Jag vet inte vem det kan vara? Vet du, Ingeborg?

DAMEN Nej!

DEN OKÄNDE Det är Mendelsohns sorgmarsch, som förföljer mig, och jag vet inte, om jag har den i örat, eller ...

LÄKAREN Brukar ni ha hörselvillor?

DEN OKÄNDE Nej, inte villor, men verkliga återkommande små händelser synas förfölja mig ... Hör inte ni också att det spelas?

LÄKAREN och **DAMEN** Jo! Det spelas ...

DAMEN Och det är Mendelsohn ...

LÄKAREN Men den är ju också på modet ...

DEN OKÄNDE Ja, det vet jag, men att den spelar just på rätta stället och i rätta ögonblicket ... [Reser sig.]

LÄKAREN För att lugna er skall jag fråga min syster ... [Går in på verandan.]

DEN OKÄNDE [till Damen] Jag kvävs här! och kommer icke att sova en natt under detta tak. Er man ser ut som en varulv, och ni blir ju som förvandlad till en saltstod i hans närvaro. Här i gården har begåtts mord, här spökar, och jag flyr så fort jag finner en anledning.

LÄKAREN [ut] Jo, det är postfröken, som spelar piano ...

DEN OKÄNDE [nervöst] Gott! Då är det som det skall vara! – Det är ett originellt boställe ni har, doktor; allt är så ovanligt. Den där vedstapeln till en början ...

LÄKAREN Ja, den har åskan slagit ner i två gånger ...

DEN OKÄNDE Det var otäckt; och ni behåller den kvar ändock?

LÄKAREN Ja, just därför, och i år har jag gjort den två alnar högre, men även därför att han ger mig skugga, om sommaren. Det är min kurbits ... När hösten kommer, går han bort in i vedboden ...

DEN OKÄNDE [ser sig om] Och här har ni julrosor ... Var har ni fått dem, och som blommar om sommaren ... Allting är ju baklänges här ...

LÄKAREN Jaså, de där ... Jo, jag har en patient inackorderad som är litet sinnessjuk ...

DEN OKÄNDE Här i huset?

LÄKAREN Ja, men det är en stillsam natur, som endast grubblar över naturens oändamålsenlighet, och som han tycker det är dumt att Helleborus skall stå och frysa i snön, så lägger han dem i källarn och sätter ut dem på våren.

DEN OKÄNDE Har ni en däre i huset? Det var högst obehagligt!

LÄKAREN Ja, men den är så fredlig.

DEN OKÄNDE Hur har den blivit däre då?

LÄKAREN Ja, säg det, den som kan. Det kallas ju sinnessjukdom och är sålunda icke ett kroppsligt ont.

DEN OKÄNDE En sak: är han här – i närheten?

LÄKAREN Dären? Ja, han går lös i trädgården och ordnar skapelsen, men om hans närvaro plågar er, så ska vi låsa in honom i källaren.

DEN OKÄNDE Varför tar man inte livet av sådana där stackare?

LÄKAREN Man vet ju aldrig om de äro mogna ...

DEN OKÄNDE För vad?

LÄKAREN För det kommande!

DEN OKÄNDE Inte finns det något sånt!

[Paus.]

LÄKAREN Vem vet!

DEN OKÄNDE Jag vet icke, men det är hemskt här i gården; kanske ni har lik också?

LÄKAREN Ja då! Här i islåren har jag några stumpar, som jag skall skicka upp till styrelsen ... [Tar fram ett ben och en arm.] Se här!

DEN OKÄNDE Nej, det här är ju som hos riddar Blåskägg.

LÄKAREN [vasst] Vad menar ni med det? [Ger en skarp blick åt Damen.] Tror ni kanske att jag mördar mina fruar, jag?

DEN OKÄNDE Å nej, bevars, det syns nog att ni icke gör. – Men det spökar väl här i huset också?

LÄKAREN Om det spökar! Fråga frun!

[Har dragit sig bakom vedtraven, så att han är osynlig för Damen och Den Okände.]

DAMEN [till den Okände] Ni kan gärna tala högt, ty min man hör illa, men han ser på munnen, vad man säger!

DEN OKÄNDE Då skall jag begagna tillfället och säga, att pinsammare halvtimme har jag aldrig upplevat. Här stå vi och prata det mest dumma skräp, endast därför att ingen har mod säga ut sina tankar. Jag led nyss, så att jag tänkte ta fram min kniv och öppna pulsådronna för att svalka mig, men nu skulle jag ha lust att tala rent språk och spränga honom i luften. Ska vi säga honom mitt i ansiktet, att vi ämna rymma, och att ni har nog av hans fånigheter?

DAMEN Om ni talar så där, kommer jag att hata er. Man skall under alla förhållanden uppföra sig anständigt.

DEN OKÄNDE Så väl uppfostrad ni är!

LÄKAREN [fram, synlig av de båda andra, som fortsätta samtalet].

DEN OKÄNDE Flyr ni med mig, innan sol går ned?

DAMEN Min herre ...

DEN OKÄNDE Säg, varför ni kysste mig i går ...

DAMEN Min herre ...

DEN OKÄNDE Tänk, om han hör vad vi säga ... Han ser så falsk ut ...

LÄKAREN Vad skola vi roa vår gäst med?

DAMEN Vår gäst har icke stora fordringar på nöjen, ty hans liv har ej förflutit i glädje ...

LÄKAREN [visslar i en pipa].

[Dåren synes i trädgården; han har en lagerkrans om pannan och är besynnerligt utstyrd.]

LÄKAREN Caesar! Kom hit!

DEN OKÄNDE [obehagligt berörd] Heter han Caesar?

LÄKAREN Nej, det är ett öknamn han fått av mig till åminnelse av en skolkamrat ...

DEN OKÄNDE [pinad]. DÅREN [in].

LÄKAREN Kom in och buga dig för den store författaren, Caesar.

DÅREN Är det den store?

DAMEN [till Läkaren] Varför skall du locka hit Dåren, när det plågar vår gäst?

LÄKAREN Caesar får inte vara oartig, ty då blir det av piskan.

DÅREN Caesar är han, men stor är han inte! Ty han vet inte vem som var först, hönan eller ägget. – Men det vet jag.

DEN OKÄNDE [till Damen] Jag går min väg! Har ni lockat mig i ett bakhåll, eller vad skall jag tro? Om ett ögonblick släpper han väl ut bina för att roa mig?

DAMEN Hav obegränsat förtroende för mig, hur illa det än ser ut ... och tala icke så högt ...

DEN OKÄNDE Men han lämnar oss aldrig, den förfärlige varulven, aldrig!

LÄKAREN [ser på sitt ur] Förlåt mitt herrskap, men jag måste bort på ett besök en timmes tid. Hoppas ni icke finner väntan för lång.

DEN OKÄNDE Jag är van att vänta på det, som aldrig kommer ...

LÄKAREN [till Dären] Caesar, din lymmel, hitåt! så skall jag stänga in dig i källarn! [Går med Dären.]

DEN OKÄNDE [till Damen] Vad är detta? Vem förföljer mig? Ni försäkrar att er man är vänligt stämd mot mig; jag tror det, och likafullt kan han icke öppna sin mun utan att såra mig. Varje hans ord stack mig som en syl ... och nu spelas denna sorgmarsch, den spelas verkligen ... och där har jag julrosen igen. – Varför går allting igen ... lik, och tiggare och dårar och människoöden och barndomsminnen ... Kom härifrån, ut; låt mig vara er befriare från detta helvete!

DAMEN Det var därför jag förde er hit, och även därför att ingen skulle kunna säga att ni stulit en annans hustru. Men jag måste fråga er en sak: kan jag lita på er?

DEN OKÄNDE Menar ni rörande mina känslor ...

DAMEN Dem tala vi icke om, emedan vi utgått från dem som förutsättning, och de räcka så länge de räcka ...

DEN OKÄNDE Ni menar det materiella stödet! Jo, jag har stora summor utestående och jag behöver endast skriva eller telegrafera ...

DAMEN Då litar jag på det! – Nåväl. [Stoppar virkningen i fickan.] Gå nu rätt ut genom grinden där; följ sedan syrénhäcken så finner ni en plankport. Öppna den och ni har stora landsvägen. I nästa by råkar ni mig!

DEN OKÄNDE [tvekar] Plankporten är ej i min smak; jag skulle hellre ha slagits med honom mitt på gården ...

DAMEN [med en gest] Fort!

DEN OKÄNDE Följ mig hellre!

DAMEN Det skall jag också göra! Men då skall jag gå först!

Damascus

[Vänder sig om; kastar en slängkyss åt verandan.] **Stackars min varulv!**

ANDRA AKTEN

ETT HOTELLRUM Den Okände. Kyparen. Damen.

DEN OKÄNDE [med en nattsäck i handen] Det finns alltså intet annat rum?

KYPAREN Absolut intet!

DEN OKÄNDE Men jag vill icke bo i detta!

DAMEN Då intet annat finns, min vän, och alla andra hotell äro upptagna ...

DEN OKÄNDE [till kyparen] Lämna oss!

DAMEN [nersjunker i en stol utan att ha avlagt ytterplagg och hatt].

DEN OKÄNDE Har du någon önskan?

DAMEN Ja, en: att du dödar mig!

DEN OKÄNDE Jag kan förstå det! Utjagade från hotellen emedan vi ej äro gift folk, efterlysta av polisen, hamna vi slutligen i detta hotell, det sista jag av alla ville taga in i, och i detta rum, numro åtta ... Det är någon som strider mot mig; det är någon!

DAMEN Är det numro åtta?

DEN OKÄNDE Du har således också varit här förut?

DAMEN Och du?

DEN OKÄNDE Ja!

DAMEN Låt oss komma ut härifrån, ut på gatan, i skogen, vart som helst ...

DEN OKÄNDE Gärna! Men jag är lika trött som du efter denna vilda jakt! Tänk att jag kände hur vår färd drog hitåt: jag gjorde motstånd och strävade åt ett annat håll, men tågen försenades, mankerades, och vi måste hit, och i detta rum. Det är djävulen, jag kallar; men vi ska ta ett livtag till, han och jag!

DAMEN Det förekommer mig som om vi aldrig skulle få frid mer här på jorden!

DEN OKÄNDE Tänk, vad allt är sig likt, här. Där står den alltid vissnande julrosen ... se där är han igen! – Och där hänger Hotell Breuer i Montreux – där har jag också bott ...

DAMEN Var du på posten?

DEN OKÄNDE Jag väntade på den frågan. Ja, jag var där, och som svar på fem brev och tre telegram, fanns endast ett telegram: att min förläggare var bortrest på fjorton dagar.

DAMEN Då äro vi fullständigt förlorade.

DEN OKÄNDE I det närmaste!

DAMEN Och om fem minuter kommer kyparen och begär våra pass; så är värden här och ber oss gå.

DEN OKÄNDE Och då återstår oss endast en sak ...

DAMEN Två!

DEN OKÄNDE Men det andra är omöjligt.

DAMEN Vad är det andra!

DEN OKÄNDE Att resa till dina föräldrar på landet.

DAMEN Du läser redan mina tankar.

DEN OKÄNDE Vi kunna inga hemligheter ha för varandra mer ...

DAMEN Därför är hela drömmen slut ...

DEN OKÄNDE Kanske!

DAMEN Gå och telegrafera en gång till!

DEN OKÄNDE Det borde jag göra, men jag kan icke röra mig ur fläcken: jag tror icke längre på framgången av mina bemödanden – – – någon har paralyserat mig.

DAMEN Och mig! – Vi hade beslutat att icke tala om det förflutna och vi släpa det med oss. Se på tapeterna här: ser du porträttet som bildas av blommorna?

DEN OKÄNDE Ja, det är han! överallt, överallt! Hur många hundra gånger ... Men jag ser någon annan i bordsdukens mönster ... Har detta gått naturligt till! Nej, det är bländverk!

– Jag väntar bara när som helst få höra min sorgmarsch spelas upp, så vore det fullständigt!
[Lyss.] Där är den!

DAMEN Jag hör ingenting!

DEN OKÄNDE Då är jag – på vägen!

DAMEN Ska vi resa hem?

DEN OKÄNDE Det sista, det värsta! – Komma som äventyrare, tiggare, nej, det är omöjligt.

DAMEN Det är visserligen – – – nej, det är för mycket! Med skam och vanära, och föra sorg till de gamle ... och se dig i en förödmjukande ställning och du mig. Vi skulle aldrig kunna akta varandra mera!

DEN OKÄNDE Det vore sant, det vore värre än döden; men tänk dig, jag känner det nalkas som det oundvikliga och jag börjar längta efter det, för att gå igenom det fort, efter som det skall ske.

DAMEN [tar fram virkningen] Men jag har ingen åtrå efter att bli skymfad i din närvaro ... och en annan utväg måste finnas. Om vi väl vore gifta ... och den saken kan gå fort, ty mitt förra äktenskap är formellt ogiltig, – enligt det lands lagar där det slöts ... Vi behöva endast göra en resa och låta viga oss av samme prästman, som ... men detta är förödmjukande för dig ...

DEN OKÄNDE Det passar i stil med allt det andra ... då denna bröllopsresa artar sig till en vallfart eller ett gatlopp ...

DAMEN Det har du rätt i, och om fem minuter är värden här och driver ut oss! därför och för att få ett slut på dessa förödmjukelser återstår endast att självvilligt svälja den sista ... tyst, jag hör steg ...

DEN OKÄNDE Jag anar den och är beredd ... Jag är beredd på allt numera, och när jag icke kan bekämpa den osynlige, skall jag visa hur långt jag kan tåla ... Belåna dina smycken, så löser jag ut dem när förläggaren kommer hem, såvida han icke drunknat under badning eller blivit ihjälslagen vid en tågsammanstötning. Är man äregirig som jag, får man vara beredd på att först av allt offra äran!

DAMEN Efter vi sålunda äro ense, tycker du icke det är bättre att vi godvilligt lämna detta rum ... O, gud! Nu kommer han! Värden!

DEN OKÄNDE Låt oss gå! – – – gatloppet mellan kypare, uppasserskor, borstare och portvakt ... skammens rodnad och vredens blekhet ... skogens djur få dölja sig i sina kulor, men vi skola tvingas utställa vår skam. – Fäll slöjan åtminstone!

DAMEN Detta är friheten!

DEN OKÄNDE Och detta är befriaren! [De gå.]

*

VID **HAVET** En stuga på en bergklint vid havsstranden. Utanför ett bord med stolar. Den Okände och Damen ljusklädda, se ungdomligare ut än i förra scenen. Damen virkar.

DEN OKÄNDE Tre dagars lycka och lung vid min hustrus sida, och oron kommer åter.

DAMEN Vad fruktar du?

DEN OKÄNDE Att detta icke skall räcka länge!

DAMEN Varför tror du det?

DEN OKÄNDE Jag vet inte; tror att det måste taga slut, hastigt, förfärligt. Det ligger något falskt i själva solskenet och vindstillan, och jag känner att lyckan icke ingår i mitt livsöde.

DAMEN Men allt är ju bilagt; föräldrarna ha resignerat, min man har skrivit vänligt och förstående ...

DEN OKÄNDE Vad hjälper det, vad hjälper det ... Ödet spinner sin komplott, jag hör återigen klubban falla och stolarna skjutas från bordet – domen har fallit, men den måtte ha fallit innan jag blev född, ty redan i min barndom började straffet avtjänas ... Det finns inte en punkt i mitt liv, som jag kan blicka tillbaka på med glädje ...

DAMEN Och du, stackars man har fått allt du önskat av livet.

DEN OKÄNDE Allt, men glömde tyvärr önska mig guld.

DAMEN Nu äro dina tankar där igen.

DEN OKÄNDE Är det att undra över?

DAMEN Tyst!

DEN OKÄNDE Vad virkar du jämt på; som en av parcerna sitter du och drar ditt garn mellan fingrarna ... men gör så; det vackraste jag vet är en kvinna lutad över sitt arbete eller sitt barn. Vad virkar du på?

DAMEN Det är ingenting, bara ett handarbete ...

DEN OKÄNDE Det ser ut som ett nät av nerver och knutas där dina tankar fixerades; jag föreställer mig, att din hjärna ser ut så där invändigt ...

DAMEN Om jag endast ägde hälften av de tankar du vill tillägna mig; men jag har inga alls!

DEN OKÄNDE Det är kanske därför jag trives så i ditt sällskap, därför jag finner dig fullkomlig, så, att jag icke mer kan tänka mig tillvaron utan dig! – Nu drog molnet bort! Nu är det hög himmel, vinden är ljum, känn hur den smeks! Detta är att leva; ja, nu lever jag, just nu! och jag känner mitt jag svälla, sträcka ut sig, förtunnas, bli oändligt: jag är över allt, i havet som är mitt blod, i fjällen som äro mitt skelett, i träden, i blommorna; och mitt huvud räcker upp i himlen, jag ser ut över universum som är jag, och jag känner skaparens hela kraft i mig, ty det är jag. Jag skulle vilja ta hela massan i min hand och knåda om den till något fullkomligare, varaktigare, skönare ... skulle vilja se allt skapat och alla skapade varelser lyckliga: födas utan smärta, leva utan sorg och dö i stilla glädje! Eva! vill du dö med mig, nu, i detta nu, ty i nästa ögonblick är smärtan åter över oss?

DAMEN Nej, jag är icke beredd att dö!

DEN OKÄNDE Varför?

DAMEN Jag inbillar mig ha något outrättat ännu. Kanske jag icke lidit nog ...

DEN OKÄNDE Det skulle således vara livets ändamål?

DAMEN Det ser så ut! – Men nu ber jag dig vackert om en sak:

DEN OKÄNDE Säg!

DAMEN Häda icke himmelen som nyss och likna dig icke vid skaparen, ty i sådana ögonblick erinrar du om Caesar därhemma ...

DEN OKÄNDE [upprörd] Om Caesar! Hur kan du veta ... säga det.

DAMEN Sade jag något illa, så var det ej menat! En dumhet undföll mig, då jag brukade ordet därhemma ... förlåt det!

DEN OKÄNDE Menar du ingenting annat än hädelserna, som skulle likna mig och – Caesar?

DAMEN Ingenting alls!

DEN OKÄNDE Det är sällsamt, jag tror vad du säger och att du icke vill såra mig, och likafullt sårar du mig, du som alla andra med vilka jag kommer i beröring. Vad är det?

DAMEN Det är att du är överdrivet sårbar.

DEN OKÄNDE Nu är du där igen! Menar du att jag äger hemliga sårbara punkter?

DAMEN Nej, vid Gud jag det menade! – O, nu äro tvedräktens och misstänksamhetens andar mellan oss! Driv bort dem, i tid!

DEN OKÄNDE Du skall icke säga att jag hädar, då jag uttalar den gamla kända: Se vi äro gudar!

DAMEN O, om så är, varför kan du icke hjälpa dig själv, hjälpa oss?

DEN OKÄNDE Kan jag icke? Vänta blott; vi ha icke sett mer än början än.

DAMEN Skall slutet bli därefter, så bevare oss himlen!

DEN OKÄNDE Jag vet vad du fruktar; och jag hade ämnat dröja med en glad överraskning, men nu vill jag icke plåga dig längre. [Han framtager ett rekommenderat, oöppnat brev.] Se här ...

DAMEN Pengarne ha kommit!

DEN OKÄNDE Denna morgon! Ho kan mig nu fördärva?

DAMEN Säg icke så, du vet nog, vem som kan fördärva oss!

DEN OKÄNDE Vem skulle det vara?

DAMEN Han som straffar människors övermod!

DEN OKÄNDE Och mod! i synnerhet mod! Detta var min Akilleshäl, och allt har jag burit utom denna fatala penningnöd, som ständigt råkade mig på rätta stället!

DAMEN Förlåt en fråga, men hur mycket har du bekommit?

DEN OKÄNDE Jag vet icke, ty jag har inte öppnat brevet än, men jag vet ungefär, vad jag har att vänta! Låt mig nu se i alla fall. [Öppnar brevet.] Vad är detta? Inga pengar, endast en conto-curant som upplyser att jag intet har att fordra! Står detta rätt till?

DAMEN Jag börjar tro det är som du säger!

DEN OKÄNDE Att jag är fördömd, ja! Men jag tar förbannelsen med två finger och slungar den åter på den ädelmodige givaren! ... – [Han kastar brevet uppåt.] – åtföljd av min förbannelse!

DAMEN Icke så! jag fruktar dig!

DEN OKÄNDE Frukta du, men förakta mig skall du icke. Nu är handsken kastad, och nu skall du se nappatag mellan storfolk! [Han öppnar rock och väst och kastar en hotande blick uppåt.] **Kom!** Slå mig med din åska, om du vågar! Skräm mig med din storm, om du kan!

DAMEN Nej, nej! icke så!

DEN OKÄNDE Jo så! Så! Vem dristar störa mig uti min kärleks dröm? Vem rycker bågarn från min mun och kvinnan ut ur mina armar? Avundsjuke, gudar eller djävlar! Små borgargudar som parera klingans stöt med nålstygn bakifrån; som icke möta på terrängen; men svara med en obetalad räkning, köksvägen för att chikanera herren inför drängarne. Ej stöta, hugga blankt, men spotta ner och skria ... fy! Makter, väldigheter, herradömen, fy!

DAMEN Må himlen aldrig straffa dig ...

DEN OKÄNDE Himlen är lika blå och stum, havet lika blått och dumt ... Tyst, jag hör en dikt komma ... jag kallar det så när ett motiv börjar gro i min hjärna ... men jag hör rytmen först ... denna gång är det som hästrav, och sporrklang och vapenrassel ... men det är ett fladder också som när det snärtar i ett segel: det är fanorna ...

DAMEN Nej, det är vinden, du hör det susar i trädet ...

DEN OKÄNDE Tyst! – nu rida de över en bro, men det är en träbro och intet vatten i floden, bara kiselstenar ... vänta! Nu hör jag man läser en rosenkrans, män och kvinnor; änglahälsningen; men nu ser jag, vet du var? – på din virkning – ett stort kök, vitt, väggarne äro kalkade; det är tre små djupa fönster med galler, och blommor; i vänstra hörnet är spiseln; i högra matbordet med bänkar av furu; och över bordet i hörnet sitter ett svart krucifix; under brinner en lampa ... men taket är av sotbruna bjälkar! ... och på väggarne hänga mistlar, något torkade ...

DAMEN [förskräckt] Var ser du allt detta? Var?

DEN OKÄNDE På din virkning ...

DAMEN Ser du några människor där?

DEN OKÄNDE Jag ser en gammal, mycket gammal herre som sitter vid köksbordet ... över en jaktväska ... men han har händerna knäppta till bön ... och på golvet ligger på knä en äldre dam ... nu hör jag åter såsom från ute, utanför på någon veranda, änglahälsningen ... men de båda inne i köket se ut som de vore av vitt vax eller honing ... och ett flor ligger över det hela. – – – Nej, det här är ingen dikt! [Vaknar upp.] Detta är något annat!

DAMEN Det är verkligheten! Det var köket hemma hos mina föräldrar, där du aldrig varit; den gamle mannen var min morfar, forstmästaren, och kvinnan var min mor, som bad – för oss! Klockan är sex och då läses rosenkransen av tjänarne ute på svalen ...

DEN OKÄNDE Det var obehagligt! Börjar jag bli framsynt också! – Men det var skönt; ett sådant rum, snö vitt, med mistel och blommor ... men varför gör man bön för oss?

DAMEN Ja, varför? Ha vi handlat orätt?

DEN OKÄNDE Vad är orätt?

DAMEN Jag har visserligen läst att det icke finns, men likafullt ... Jag längtar så gränslöst till min mor; min far icke, ty han har förskjutit mig, liksom han försköt min mor –

DEN OKÄNDE Varför övergav han din mor?

DAMEN Vem vet sådant? Barnen aldraminst. Men, låt oss resa hem, o, jag längtar så ...

DEN OKÄNDE Lejonkulor och ormgropar; en mer eller mindre gör intet. För din skull vill jag göra't, men ej som en förlorad son, nej du skall se att jag för din skull kan gå igenom eld och vatten ...

DAMEN Det vet du icke ...

DEN OKÄNDE Men jag brukar ana ...

DAMEN Anar du också att vägen är mycket svår, ty de gamle bo i bergen där ingen vagn kommer fram.

DEN OKÄNDE Detta låter sagolikt, men jag tycker mig ha läst eller drömt något sådant
– – –

DAMEN Det är möjligt, men allt vad du kommer att se är helt naturligt, litet ovanligt kanske, men även människorna äro icke vanliga – – – Är du beredd att följa mig?

DEN OKÄNDE Fullkomligt beredd – på allt!

DAMEN [kysser hans panna och tecknar ett korstecken, enkelt, blygt och utan åthävor] **Kom!**

*

PÅ LANDSVÄGEN Ett landskap med kullar; ett kapell längst bort till höger på en höjd. Landsvägen med fruktträd på sidorna slingrar sig fram åt fonden; mellan träden synas kalvarier, små expiationskapell, minneskors över olyckshändelser. I förgrunden en vägvisare med en anslagstavla: «Tiggeri förbjudet i denna kommun». Den Okände. Damen.

DAMEN Du är trött, min stackars man.

DEN OKÄNDE Det vill jag icke neka; men att jag är hungrig därför att pengarne tagit slut, det förnedrar mig. Aldrig hade jag trott detta skulle hända mig!

DAMEN Det förefaller verkligen som om vi måste vara beredda på allt, ty jag tror vi äro fallna i onåd. Vet du att min känga har spruckit – jag är färdig att gråta, då vi på detta sättet måste komma fram och se ut som tiggare.

DEN OKÄNDE [pekar på vägvisaren] Och tiggeri är förbjudet i kommunen. Varför skall det just stå skrivet där med stora bokstäver?

DAMEN Det har alltid stått där, så länge jag minns. Tänk dig, jag har icke varit här sedan min barndom; då tyckte jag vägen var så kort, kullarne där voro icke så höga; träden voro mindre, och man hörde fåglar sjunga, tyckte jag.

DEN OKÄNDE Fåglarne sjöngo hela året om för dig – ack, du barn! Numera sjunga de endast om våren – och det lider till hösten nu! Men då dansade du fram denna ändlösa kalvarieväg, plockade blommor vid korsens fot – – – [Man hör långt i fjärran ett valdhorn.] Vad är det?

DAMEN O, jag vet det; det är morfar som kommer från jakten. Den gode, den gode gamle! Låt oss gå att vi hinna fram innan det kvällar.

DEN OKÄNDE Är det långt kvar?

DAMEN Icke långt; vi ha endast bergen och så floden.

DEN OKÄNDE Det är älven jag hör då?

DAMEN Ja, det är det stora vattnet därinvid jag föddes och uppföddes. Aderton år var jag, innan jag kom över på denna strand för att få se vad som blånade i fjärran – nu har jag sett det.

DEN OKÄNDE Du gråter!

DAMEN O, den gode gamle; när jag skulle i båten sade han: där ligger världen, barn; när du sett nog så kom tillbaka till dina berg; bergen gömma!

Ja, jag har sett nog! nog!

DEN OKÄNDE Låt oss gå! Vägen är lång, och det börjar skymma. [De taga upp sina resplagg och gå.]

*

VID HÅLVÄGEN Trång ingång till en hålväg mellan branta bergstalp med granskog.

I förgrunden ett skjul; mot dess port står en kvast och på dess skaft hänger ett bockhorn. På vänstra sidan en smedja vars port står öppen och utsläpper ett rött sken. Till höger mjölkvarn.

I fonden hålvägen med kvarnbäck och spång. Klippsprången bilda jätteprofiler.

Vid ridåns uppgång står Smeden i smedjans dörr och Mjölnerskan i kvarndörren. När Damen inträder göra de en åtbörd åt varandra och försvinna var och en åt sitt håll. Damen och Den Okände ha sönderrivna kläder.

DAMEN [in; går emot smedjan].

DEN OKÄNDE [in] De gömde sig, för oss sannolikt.

DAMEN Det tror jag icke!

DEN OKÄNDE Vilken sällsam natur här; och hur allt sammankommit för att väcka oro. Varför står kvasten och smörjehornet där? Sannolikt därför att det är deras vanliga plats, men likafullt ledas mina tankar på häxan ... Varför är smedjan svart och kvarnen vit? Därför att den ena är sotig och den andra mjölig, och lika fullt när jag nyss såg den svarta smeden stå i sitt eldsken mitt emot den vita mjölnerskan, så tänkte jag på en gammal dikt ... Men ser du jättarne däruppe ... nej, nu blir det outhärdligt ... ser du inte din varulv, som jag räddade dig ifrån ... Det är ju hans profil ... se: där!

DAMEN Ja, det är så, men det är ju klippan ...

DEN OKÄNDE Det är klippan, men det är likafullt han!

DAMEN Låt mig slippa säga varför vi se honom!

DEN OKÄNDE Du menar – samvetet, som slår upp, när man är hungrig och trött, men går över, när man är mätt och utvilad ... Är det icke som förbannat att man skall komma fram som uslingar ... ser du att vi äro sönderrivna också efter bergvandringen mellan hagtornsbuskarne ... jag tror att någon bekämpar mig ...

DAMEN Varför har du utmanat?

DEN OKÄNDE Därför att jag vill öppen strid och icke slåss med obetalda räkningar och tomma portemonnärer. Men även om så vore: här är min sista slant; må Näcken ta den, om han finns! [Han kastar ett mynt ut i bäcken.]

DAMEN Ve oss! Vi skulle haft den till båt pengar för överfarten; nu måste vi göra vårt inträde i hemmet med att tala om pengar ...

DEN OKÄNDE När fingo vi tala om annat ...

DAMEN Det är nog därför att du har behandlat penningen med förakt ...

DEN OKÄNDE Liksom allt annat ...

DAMEN Men allt är icke föraktligt; det finns gott ...

DEN OKÄNDE Det har jag aldrig märkt ...

DAMEN Följ mig och du skall se ...

DEN OKÄNDE Jag skall följa dig ...

[Tvekar när han skall passera smedjan.]

DAMEN [som gått förut] Är du rädd för elden?

DEN OKÄNDE Nej; men ...

[Valdhornet höres i fjärran. Han störtar förbi smedjan efter henne.]

*

I **KÖKET** Ett stort kök med vitkalkade väggar; tre fönster i högra hörnet så att två äro i fonden, ett i högra väggen; fönstren äro små och med djupa nischer i vilka stå blomkrukor; taket sotbrunt med bjälkarne synliga; i vänstra hörnet stor spis med koppar-, malm-, järn- och tennkärl samt träkannor. I högra hörnet krucifix med lampa. Därunder ett fyrkantigt bord med bänkar utåt väggen.

Mistlar hänga här och var. Dörr i fonden. Utanför synes fattighuset och genom fondfönstren kyrkan.

Vid spisen bädd för hundar, och tiggarnes bord.

Den Gamle sitter vid bordet under krucifixet med händerna knäppta; framför honom jaktväskan. Han är en åttioåring kraftigt byggd med vitt hår och helskägg, klädd som forstmästare.

Modren på knä mitt på golvet; gråhårig emot femtio år, klädd i svart och vitt.

Utifrån höres tydligt av män, kvinnor och barn i korus det sista av änglahälsningen: «Heliga Maria, Guds Moder, bed för oss arme syndare, nu och i vår dödsstund. Amen.»

DEN GAMLE och **MODREN** Amen!

MODREN Nu skall jag berätta dig, far; folket har sett två strykare vid floden; de voro sönderrivna, smutsiga och hade varit i vattnet; och när de skulle betala båtkarlen ägde de icke en slant. Nu sitta de i färjstugan och torka sina kläder.

DEN GAMLE Må de sitta!

MODREN Förvägra icke ditt hus bettlaren; det kan vara en ängel!

DEN GAMLE Det är sant! – Låt dem komma!

MODREN Jag sätter fram mat här på tiggarnes bord, om det ej stör dig.

DEN GAMLE Inte alls!

MODREN Skall jag ge dem av cidern?

DEN GAMLE Giv dem. – Du kan låta göra eld i spisen också, efter som de äro frusna.

MODREN Det är litet sent att göra upp eld, men, om du så önskar, far ...

DEN GAMLE [ser ut genom fönstret] Åjo, gör det ...

MODREN Vad ser du på, far?

DEN GAMLE Jag ser på älven som stigit ... och så undrar jag som jag undrat i sjuttiofem år – när skall jag nå havet ...

MODREN Du är sorgsen i afton, far?

DEN GAMLE ... et introibo ad altare Dei: ad Deum qui laetificat juventutem meam. – Ja, jag är sorgsen ... Deus, Deus meus; quare tristis es anima mea, et quare conturbas me.

MODREN Spera in Deo ... **PIGAN** [in; gör ett tecken åt Modren som nalkas henne. De viska; Pigan går].

DEN GAMLE Jag hörde vad ni sade! – Min Gud, även detta måste jag bära!

MODREN Du behöver icke råka dem, du kan gå upp till dig.

DEN GAMLE Nej, jag skall taga det som en penitens. – Men varför komma de på detta sätt, som strykare?

MODREN De ha sannolikt gått vilse och råkat ut för missöden ... Tror du att ...

DEN GAMLE Men att hon för sin – – – man med sig hit; det är oblygt ...

MODREN Du känner ju Ingeborgs sällsamma natur, som finner allt vad hon gör passande, att icke säga rätt; har du någonsin sett henne blygas för en handling, eller lida av en tillrättavisning! Aldrig har jag; men hon är ändock icke oblyg, tvärtom, och allt vad hon företar, det må vara aldrig så smaklöst, klär henne.

DEN GAMLE Det har också förvånat mig, att man icke kan bli ond på henne ... hon känner sig alltid oansvarig, tar icke åt sig ens en skymf; det är som om hon vore självlös, eller vore två personer, av vilka den ena gör idel ont, och den andra ger absolutionen ... Men denna man! Det finns ingen jag avskytt på avstånd som honom. Han ser bara ondska överallt, och det finns ingen jag hört så mycket ont om som honom.

MODREN Det du säger är riktigt, far, men det är ju möjligt att Ingeborg har någon uppgift i denna mans liv och han i hennes. Kanske de skola plåga varandra fram till försoningen ...

DEN GAMLE Må vara som du säger, men det är mig likafullt emot att vara medhjälpare i ett företag som synes mig skamlöst ... Och denna man, under mitt tak? Men jag får ta det! liksom allt annat! jag förtjänat!

MODREN I Guds namn då!

DAMEN och **DEN OKÄNDE** [in].

MODREN Varen välkomna!

DAMEN Tack, mor!

[Går mot Den Gamle.] **DEN GAMLE** [reser sig och betraktar Den Okände].

DAMEN Guds fred, morfar! Detta är min make! Räck honom din hand.

DEN GAMLE Jag vill se på honom först. [Nalkas den Okände, lägger händerna på hans axlar och ser honom i ögonen.] Med vilka avsikter inträder ni i detta hus?

DEN OKÄNDE [enkelt] Med inga andra än att göra min hustru sällskap, och på hennes enträgna begäran.

DEN GAMLE **Om** det är sant, var välkommen! Jag har ett långt och mycket stormigt liv bakom mig, har i ensamheten slutligen funnit en viss frid: jag ber er icke störa den!

DEN OKÄNDE Jag kommer icke fär att begära någon tjänst, och jag skall icke ta något med mig, när jag går!

DEN GAMLE Det svaret misshagar mig, ty vi behöva varandra alla, kanske även jag er; sådant vet man icke, unge man.

DAMEN Morfar!

DEN GAMLE Ja, barn! Lycka önskar jag dig icke, ty den finns icke, men kraft att bära ditt öde, önskar jag. – Nu lämnar jag er på en stund! Din mor sörjer om er! [Går.]

DAMEN [till Modren] Har du dukat åt oss, mor?

MODREN **Du** menar på bettlarbordet? Nej, det var ett missförstånd, kan du väl tänka.

DAMEN Ja, vi se ju visserligen eländiga ut efter att ha gått vilse genom bergen, och hade icke morfar signalerat i sitt jakthorn ...

MODREN Morfar har för länge sedan slutat gå på jakt.

DAMEN **Då** var det någon annan som blåste ... men hör, mor, nu går jag på rosenkammaren och ställer i ordning ...

MODREN **Gå** du, barn, jag kommer efter ...

DAMEN [vill säga något, men kommer sig ej för; går].

DEN OKÄNDE [till Modren] Jag har sett detta rum förr ...

MODREN Och jag har sett er förr; jag har nästan väntat er ...

DEN OKÄNDE Som man väntar en olycka?

MODREN Varför säger ni det?

DEN OKÄNDE Därför att jag brukar föra förödelse med mig; men som jag någonstans måste vara, och jag ändock icke kan ändra mitt öde, har jag inga skrupler ...

MODREN I detta fallet är ni lik min dotter – – – hon har aldrig betänkligheter och aldrig samvete.

DEN OKÄNDE Huru?

MODREN Ni trodde jag menade något ont; men jag kan väl icke stå och tala illa om mitt barn. Det var endast under förutsättning att ni också kände hennes karaktär, som jag gjorde jämförelsen.

DEN OKÄNDE Jag har icke märkt de egenskaper ni tillerkänner Eva ...

MODREN Varför kallar ni Ingeborg Eva?

DEN OKÄNDE Med att ge henne ett namn av min egen uppfinning gjorde jag henne till min, liksom jag ämnar skapa om henne efter mitt sinne ...

MODREN Er till en avbild! [Ler.] Jag har hört att trollkarlarne på landet bruka skära en skråpuk av den de vilja förhäxa; och så döpa de den med dens namn som de ämna förgöra. Det är så ni räknat ut att i er självgjorda Eva fördärva hela hennes släkte.

DEN OKÄNDE [ser förvånad på Modren] Der var satan! Förlåt, ni är min svärmor, men ni är även religiös: hur kan ni föda sådana tankar?

MODREN Det är edra.

DEN OKÄNDE Nu börjar det bli intressant! Jag trodde mig komma till en idyll i skogsensamheten och jag råkar in i ett häxkök.

MODREN Icke fullt så, men ni glömde, eller visste icke att jag var en kvinna, som en man skymfligt övergivit, och att ni var en man, som nesligt övergivit en kvinna.

DEN OKÄNDE Det var rent språk; och nu vet jag var jag är hemma.

MODREN Och nu vill jag veta var jag är hemma: kan ni föda två familjer?

DEN OKÄNDE Ja, om allt går väl.

MODREN Allt går icke väl och efter önskan i livet, och pengar kunna förloras.

DEN OKÄNDE Men min talang är ett kapital, som ej kan förloras ...

MODREN Det var märkvärdigt, har man ej sett de största talanger småningom eller helt hastigt upphöra?

DEN OKÄNDE Aldrig har jag råkat en människa som så kan beröva en modet ...

MODREN Övermodet skall reduceras! Er sista bok var en avtyning ...

DEN OKÄNDE Ni har läst den också ...

MODREN Ja, och därför känner jag alla era hemligheter. Sök därför ej spela inför mig, och det skall gå er väl. – Nu en bagatell, som sprider en ledsam dager på huset: varför har ni icke betalt båtkarlen?

DEN OKÄNDE Se där min Akilleshäl. – Jo, jag kastade bort min sista slant ... Men kan man tala om annat än pengar i detta hus?

MODREN Jo, det kan man; men i detta hus har man den vanan att först uppfylla sina plikter och sedan roa sig. Ni har således kommit hit till fots av brist på pengar.

DEN OKÄNDE Ja–a!

MODREN [ler] Och kanske inte har ätit något heller?

DEN OKÄNDE Ne–ej.

MODREN Hör nu: ni är ju en pojke, en lättsinnig slyngel ...

DEN OKÄNDE Jag har upplevat mycket i min dar, men i en belägenhet som denna har jag aldrig befunnit mig ...

MODREN Jag tycker det nästan är synd om er; jag skulle vara böjd att skratta åt er ömklighet om jag ej visste att ni får gråta, och flera med er. – Och nu när ni fått er vilja fram, håll fast vid henne som älskar er, ty överger ni henne, ja då skall ni icke le mer, och ni

skall hastigt glömma vad lycka var.

DEN OKÄNDE Är det ett hot?

MODREN Nej, en varning; – Gå nu och ät kväll.

DEN OKÄNDE [antyder tiggarens bord] Vid det där bordet?

MODREN Denna gemenhet är edert skämt, men kan möjligen bli allvar. Sådant har man sett förr.

DEN OKÄNDE Snart tror jag verkligen att det värsta är möjligt – ty detta är det värsta jag upplevat.

MODREN Å nej! Det kan bli värre! Vänta bara!

DEN OKÄNDE [nedstämd] Ja, nu väntar jag mig allt! [Går.]

MODREN [ensam, därpå Den Gamle],

DEN GAMLE Nå; det var ingen ängel!

MODREN Åtminstone ingen från ljuset!

DEN GAMLE Vad du säger! – Du vet ju att folket här är särdeles vidskepligt; nå, när jag kommer ned till floden, får jag höra ett samtal. En säger att hans häst skyggat för «honom»; en annan att hans hundar rusat, så att han måste binda upp dem; färjkarlen försäkrade att båten lättade, när «han» steg i den. Det där är ju skrock men ... men ...

MODREN Men?

DEN GAMLE Ja, det var bara en skata som gick in genom fönstret, det srängda fönstret, genom glasrutan i deras rum. Men jag kanske såg vilse!

MODREN Sannolikt; men varför ser man vilse ibland och på rätta stället ...

DEN GAMLE Endast närvaron av denne man gör mig sjuk, och jag får håll i bröstet, när han ser på mig.

MODREN Vi måste söka få honom bort ... men jag är nästan viss han trivs här icke länge.

DEN GAMLE Jag tänker också han inte blir gammal här! ... Ser du, jag fick ett brev i kväll som varnar mig för denne man, bland annat därför att rättstjänare söka honom ...

MODREN Rättstjänare här i ditt hus!

DEN GAMLE Ja, penningaker! Men, nu ber jag dig ... Gästfrihetens lagar, även mot tiggaren, även mot fienden, äro heliga. Låt honom i ro några dagar tills han hämtat sig efter denna vilda jakt! Du ser ju huru Försynen fått fatt i honom, och hans själ skall malas i gröpkvarnen, innan han går i sikten.

MODREN Jag har redan känt en omotståndlig kallelse att vara Försynens redskap i detta fall ...

DEN GAMLE Men skilj noga på din hämndkänsla och din kallelse ...

MODREN Jag skall försöka! Om det är möjligt.

DEN GAMLE God natt, nu!

MODREN Tror du att Ingeborg läst hans sista bok?

DEN GAMLE Därom har jag ingen tro! Sannolikt syns det mig ej, ty hur skulle hon kunna fästa sig vid en man, som hyser sådana meningar?

MODREN Det är rätt! Hon har icke läst den! Men nu skall hon få läsa den!

TREDJE AKTEN

I ROSENKAMMAREN Ett enkelt men hemtrevligt möblerat rum hos forstmästaren. Väggarna äro kalkstrukna, men i rosenrött, gardiner av rosenröd, tunn musslin. I de små fönstren med galler stå blommor. Skrivbord och bokhylla till höger. Till vänster en ottoman med rosenröda gardiner över, i baldakinform. Stolar, bord i gammaltysk stil.

Dörr i fonden; utanför landskap och fattighus, en mörk, ruskig byggnad med svarta fönsterhålor utan gardiner. Solen skiner starkt.

Damen sitter och virkar i ottomanen.

Modren står med en bok i röda pärmar i handen.

MODREN Du vill icke läsa din makes egen bok?

DAMEN Nej, icke den boken, emedan jag lovat honom att icke göra det.

MODREN Du vill icke lära känna den man, åt vilken du anförtrott ditt öde?

DAMEN Nej, vad skall det tjäna till? Vi ha det så bra vi önska.

MODREN Du har icke stora fordringar på livet.

DAMEN Varför skulle jag ha det; fordringarna uppfyllas ju inte.

MODREN Jag vet inte om du är född med all världens visdom, eller om du bara är enfaldig.

DAMEN Jag vet ingenting heller om mig själv.

MODREN Bara solen skiner och du har mat för dagen så är du nöjd.

DAMEN Ja! Och när solen inte skiner, så tänker jag: det skall väl så vara!

MODREN För att tala om annat: vet du att din make är ansatt av rättstjänare för penningsaker?

DAMEN Ja, det vet jag; men det är ju alla poeter!

MODREN Kan du säga mig om din man är en dåre eller en skälm?

DAMEN Nej, vet du ... mor; han är väl ingendera. Något ovanlig är han, och vad som är litet tråkigt är det, att jag aldrig kan säga något, som han inte hört förut. Detta gör att vi tala väl litet, men han är glad bara jag är i hans närhet, och jag med!

MODREN Så! Ni han redan råkat i dödvattnet; då han I inte långt till forsen. Men tror du inte att I skolen få något att tala om när du läst vad han skrivit?

DAMEN Kanske! Du kan ju lämna boken där ...

MODREN Tag den själv och göm den! Det skall bli honom en överraskning, när du kan citera något ur hans mästerverk.

DAMEN [gömmer boken i sin ficka] Just nu kommer han! Det är som om han kände på långa avstånd, när man talar om honom.

MODREN Om han också kunde känna, när andra lida för hans skull; på långa avstånd.
[Går.]

DAMEN [ensam ett ögonblick; läser på måfå i boken; synes häpen; gömmer boken i fickan].

DEN OKÄNDE [in] Din mor var här; ni talte naturligtvis om mig; jag tycker ännu jag hör dallringarne av hennes onda ord, jag känner hur de snärta luften och ser hur de förmörka solstrålarne; jag tror mig kunna märka intrycket av hennes kropp i denna luft, som står där i rummet; och hon lämnar en lukt efter sig som en ihjälslagen orm.

DAMEN Å, vad du är nervös i dag!

DEN OKÄNDE Förfärligt! Det är någon klåpare som spänt om mina nerver på ostämt, och nu spelar han med en tagelstråke, så det gnäller som ett raphönslock ... det vet du inte vad det är ... Men här är någon, som är starkare än jag; någon som går med en strålkastare och siktar mig var jag finns. Hör nu, brukar man trolldom här på orten?

DAMEN Vänd icke ryggen åt solskenet; se på det vackra landskapet, och du blir lugnare.

DEN OKÄNDE Nej, jag kan icke se fattighuset därborta, som tyckes vara byggt där enkom för min skull. Och så står där alltid en galen kvinna och vinkar hitåt.

DAMEN Tycker du att man behandlar dig illa här?

DEN OKÄNDE På ett vis, nej, men man stoppar i mig läckerheter, som om jag skulle läggas på till slakt, och ändock smakar mig ingenting, ty det är ej väl unnat, och jag känner hatet som en iskällare, när den strålar köld. Kan du tänka dig, att jag tycker det blåser kallt överallt, fastän det är vindstilla och orimligt hett. Och så hör jag den välsignade kvarnen ...

DAMEN Ja, men det mals inte nu ...

DEN OKÄNDE Jo, det mal, det mal ...

DAMEN Hör du, man, här finns intet hat, på sin höjd medlidande ...

DEN OKÄNDE Och så något annat ... Varför korsar man sig, när jag kommer på landsvägen?

DAMEN Det betyder endast att folket brukar gå och läsa tysta böner! – Men du har fått ett oangenämt brev på morgonen.

DEN OKÄNDE Ja, och ett sådant att håret reste sig på huvudet, och att jag ville spotta ödet i ansiktet. Tänk, jag har medel utestående, men kan icke få ut dem; nu sökes jag på rättsväg av – mina barns förmyndare för uteblivna alimentationsbidrag. Har du någonsin sett en människa i en sådan vanärande belägenhet? Och ändock är jag utan skuld. Jag kan göra rätt för mig, vill göra rätt för mig, men får icke. Har jag skulden då? Nej, men skammen. Detta går icke naturligt till. Detta är djävulen!

DAMEN Men varför?

DEN OKÄNDE Pang! Där är varför! Varför föddes man hit som en okunnig varelse, okunnig om lagar, seder, konvenans, som man av okunnighet bryter emot och blir piskad därför? Varför blir man yngling med alla ädla avsikter, som man vill förverkliga, och så varför drives man in i all uselhet, som man avskyr? Varför, varför?

DAMEN [som oförmärkt läst i boken, tankspridd] Det har väl någon avsikt, fastän vi ej kunna utleta den.

DEN OKÄNDE Om det skall vara att göra en ödmjuk, som säges, då är det en dålig metod, ty jag blir bara högfärdigare ... Eva!

DAMEN Du får icke kalla mig så!

DEN OKÄNDE [spritter till] Varför det?

DAMEN Det är mig oangenämt, såsom det skulle vara dig om jag kallade dig Caesar ...

DEN OKÄNDE Äro vi nu där?

DAMEN Var? Vad?

DEN OKÄNDE Hade du någon dold avsikt med det där namnet?

DAMEN Caesar? Nej, det hade jag ej, men nu håller jag på att få en upplysning.

DEN OKÄNDE Gott; må jag få den äran falla för egen hand: jag är Caesar, skolpojken, som begick ett streck, för vilket en annan fick skulden. Denna andra var din man – varulven! Så där roar sig ödet fläta remmar för evigheten. Ädla nöjen!

DAMEN [tveksam, tiger].

DEN OKÄNDE Säg något!

DAMEN Kan inte!

DEN OKÄNDE Säg, att han blev en varulv, därför att han som barn förlorade tron på en gudomlig rättvisa, då han blev oskyldigt pinad för en annans streck; säg det, så skall jag säga, hur jag led tioudubbelt av samvetskvalen, och huru jag utgick ur den religiösa kris som följde, så luttrad, att ja sedan aldrig begått en dylik handling.

DAMEN Det är icke det! Det är icke det!

DEN OKÄNDE Vad är det då? – Det är att du icke mer kan akta mig.

DAMEN Inte det heller!

DEN OKÄNDE Då är det därför att jag skall känna skammen inför dig, och så är det slut mellan oss.

DAMEN Nej!

DEN OKÄNDE Eva!

DAMEN Icke så! ty du väcker onda tankar ...

DEN OKÄNDE Du har brutit ditt löfte, du har läst i min bok.

DAMEN Ja!

DEN OKÄNDE Det var illa gjort.

DAMEN Men avsikten var god; endast god!

DEN OKÄNDE Resultatet tyckes bli ont av de goda avsikterna också; nu är jag sprängd i luften, men jag har bestått krutet själv. – Tänk att allt skall gå igen; allt: pojkaktigheter och storstreck; att man får skörda ont där man ont sått, det är rent spel; men om jag fick se en god handling ges sin lön, men det får jag aldrig se! Skam får den som skriver upp alla små fel och stora fel, det gör ingen människa ens, och människor kunna förlåta, men gudarne förlåta aldrig.

DAMEN Säg icke så! – Icke så! Men säg att du kan förlåta!

DEN OKÄNDE Jag är inte småaktig som du vet; men vad har jag att förlåta dig?

DAMEN O, det är mer än jag kan säga ...

DEN OKÄNDE Säg, så äro vi kvitt sen kanske!

DAMEN Det var så: han och jag brukade läsa Deuteronomions förbannelse över dig ... som förstört hans liv ...

DEN OKÄNDE Vad är det för en förbannelse?

DAMEN Den ur Mose böcker, som prästerna läsa i chorus, när fastan går in ...

DEN OKÄNDE Jag minns den inte, men vad skulle det göra? en mer eller mindre?

DAMEN Jo, i vår släkt är traditionen, att den vi banna, han blir träffad ...

DEN OKÄNDE Jag tror inte på det, men att ont går ut från detta hus, betvivlar jag ej, men må det komma tillbaka över deras huvud! Det är min bön!

Nu skulle det enligt landets sed vara min skyldighet att skjuta mig för pannan, jag kan inte så länge jag icke uppfyllt mina plikter ... tänk, jag kan inte få dö en gång, och har således förlorat det sista jag kallade min religion ... Bra uträknat! Jag har hört att människan kan brottas med Gud och icke utan framgång, men att slåss med Satan kunde inte en gång Job!

Ska vi tala litet om dig nu?

DAMEN Icke än; men kanske snart! – Efter bekantskapen med din förfärliga bok – jag har endast kastat en blick i den, endast läst några rader här och där, är det mig som om jag ätit av kunskapens träd: mina ögon äro öppnade, och jag vet vad ont är och vad gott är! – Det visste jag inte förut! Och nu ser jag hur ond du är! Nu vet jag varför jag skulle heta Eva.

Men kom synden i världen genom den modren, så kom försoningen genom en annan moder!
Kom förbannelsen genom den första, så kom välsignelsen genom den andra! Genom mig
skall du icke förgöra släktet, men jag har kanske en helt annan uppgift i ditt liv! Få se!

DEN OKÄNDE Du har ätit av kunskapens träd? Farväl!

DAMEN Du ämnar resa?

DEN OKÄNDE Ja, vad eljes? Inte kan jag stanna här!

DAMEN Gå inte!

DEN OKÄNDE Jag måste, för att reda alla dessa affärer. Nu går jag och säger farväl åt
de gamle, så kommer jag åter till dig! – Alltså, om ett ögonblick! [Går.]

DAMEN [blir stående som förstenad; därpå fram till dörren och ser utåt] Nej, han gick bort! bort! [Hon faller
tillsamman och sjunker på knä.]

*

ASYLEN Refektoriet i ett gammalt kloster; liknar en enkel, vitkalkad rundbågskyrka,
men väggarna äro besatta med fuktfläckar, som bilda sällsamma figurer.

Matbord med skålar. Vid bordsändan en pupitre för lektoren. I fonden dörr ut till
kapellet. Ljus tända på borden. På vänstra väggen en målning av Michael dödande Den
Onde.

Vid ett långt matbord till vänster sitter Den Okände i vit sjukdräkt, ensam vid sin skål.
Vid bordet till höger sitta De Brunklädda från första akten, Tiggaren; En Sorgklädd Kvinna
med två barn; En Kvinna, som liknar Damen, men icke är Damen, och vilken virkar i stället
för att äta; En Man, som liknar Läkaren, men icke är han; Dårens Liknelse; Fadrens och
Modrens Liknelse; Brodrens D:o; Föräldrarna till den «förlorade sonen» m.fl. Alla klädda i
vitt men däröver kostymerna av flor i olika färger. Ansiktena vaxgula, likvita; och något
spöklikt i hela väsendet och i gesterna.

När ridån går upp, sluta alla ett Pater Noster; utom Den Okände.

DEN OKÄNDE [reser sig; går mot Abbedissan, som står vid serveringsbordet] Min mor, låt mig tala ett
ögonblick.

ABBEDISSAN [svart och vit augustinerdräkt] Ja, min son.

[De gå nedåt scenen.]

DEN OKÄNDE Låt mig först fråga: var är jag?

ABBEDISSAN I klostret «Den Goda Hjälpen». Man fann er på bergen ovan Hålvägen, med ett kors, som ni brutit ned från kalvariet och varmed ni hotade någon uppe i molnen, som ni inbillade er se. Ni hade feber, och ni föll utför ett bergstalp. Där anträffades ni oskadad, men i yrsel; och så fördes ni hit till hospitalet och lades i säng. Sedan dess har ni yrat, och oaktat ni beklagat er för värk i ena höften, har man icke kunnat finna någon skada.

DEN OKÄNDE Vad yrade jag om?

ABBEDISSAN De vanliga feberdrömmarne hos alla sjuka: ni förebrådde er allt möjligt och såg era offer, som ni kallade dem.

DEN OKÄNDE Och sedan?

ABBEDISSAN Ja, era tankar rörde sig mest om pengar. Och att ni ville betala för er här i hospitalet. Jag sökte lugna er med att här tages ingen betalning, utan allt är barmhärtighet ..

DEN OKÄNDE Jag vill ingen barmhärtighet, ty den behöver jag ej!

ABBEDISSAN Det är visserligen saligare att giva än att taga, men det fordras ett stort sinne att kunna taga emot, och vara tacksam.

DEN OKÄNDE Jag behöver icke taga emot och begär ingenting ... jag vill icke tvingas vara tacksam.

ABBEDISSAN Hm! hm! hm!

DEN OKÄNDE Men förklara mig, varför ingen av hela det där sällskapet vill sitta vid samma bord som jag? De stiga upp, gå undan ...

ABBEDISSAN De äro väl rädda för er.

DEN OKÄNDE Varför?

ABBEDISSAN Ni ser ut så ...

DEN OKÄNDE Hur ... jag ... ser ut! Men sällskapet där; hur se de ut? Äro de riktiga?

ABBEDISSAN Om ni menar verkliga, så äga de en förfärande realitet. Att ni ser dem på ett sällsamt sätt kanske, beror på att ni har febern kvar, eller ... på något annat.

DEN OKÄNDE Men jag tycker det är bekanta, allesammans! Och jag ser dem liksom i en spegel; och de bara låtsas äta ... Är det något skådespel, som uppföres? ... Där sitter ett par, som liknar mina föräldrar, men endast flyktigt. Jag har aldrig fruktat något förr, därför att livet var mig likgiltigt, men nu börjar jag frukta!

ABBEDISSAN Om ni ej tror att det är riktiga personer, skola vi be Confessorn komma och föreställa oss dem.

[Tecknar åt Confessorn, som nalkas.]

CONFESSORN [i dominikanerdräkt, svart och vit] Min syster!

ABBEDISSAN Tala om för den sjuke, vilka som sitta till bords där.

CONFESSORN Det är snart gjort.

DEN OKÄNDE Tillåt mig först en fråga: ha vi icke sett varandra förr?

CONFESSORN Jo, jag satt vid er sjukbädd under febern, och mottog på er begäran bikten ...

DEN OKÄNDE Vad! Min bikt!

CONFESSORN Ja, men jag kunde ej giva absolutionen, emedan jag fick det intryck att det endast var feberdrömmar ...

DEN OKÄNDE Hur så?

CONFESSORN Emedan det var knappt ett brott eller en last, som ni ej tog på er, och det var därefter saker av sådan ruskig natur, att man brukar underkasta sig sträng penitens, innan man begär avlösning. Sedan ni nu återvunnit sansen, anser jag mig böra fråga, om det fanns någon grund för era självanklagelser?

ABBEDISSAN [avlägsnar sig.]

DEN OKÄNDE Har man rätt att fråga sådant?

CONFESSORN Nej, det har man inte; det är sant! – Ni ville veta däremot i vad sällskap ni befinner er! Nåväl, det är icke det allra lyckligaste. Där ha vi till exempel dåren, kallad Caesar, som läst sig ifrån förståndet på en viss författare, vars ryktbarhet var större än hans berömmelse; och så ha vi tiggaren, som inte vill erkänna att han är tiggare därför att han läst latin och blivit befriad! och så läkaren eller som han kallas varulven, som har sin bekanta historia, och så ett par föräldrar, som grämde sig till döds över en vanartig son, som

lyfte sin hand mot dem; att han icke följde sin fars bår till kyrkogården och i berusat tillstånd profanerade sin moders grav må han själv svara för. Där sitter hans fattiga syster, som han drev ut i snön om vintern, enligt vad han själv uppger i välvillig avsikt. Där sitter en övergiven hustru med två oförsörjda barn, och där sitter en andra och virkar ... alltså idel gamla bekanta allesammans. Gå nu och hälsa på dem!

DEN OKÄNDE [har under senare delen vänt ryggen åt Sällskapet; går nu och sätter sig vid vänstra bordet alltjämt med ryggen mot Sällskapet. När han nu lyfter huvudet, ser han Michaels bild samt slår ned ögonen].

CONFESSORN [går fram och ställer sig bakom Den Okände. I detsamma spelas inifrån kapellet ett katolskt requiem. Confessorn talar med halv röst till Den Okände under det svag musik pågår].

Quantus tremor est futurus Quando judex est venturus Cuncta stricte discussurus, Tuba mirum spargens sonum Per sepulchra regionum Coget omnes ante thronum. Mors stupebit et natura, Cum resurget creatura Liber scriptus proferetur In quo totum continetur Unde mundus judicetur. Judex ergo cum sedebit Quidquid latet apparebit Nil inultum remanebit.
[Han går upp till pupitren vid högra bordet. Öppnar breviariet. Musiken tystnar.]

CONFESSORN Nu fortsätta vi läsningen. "Men om du icke lyder Den Eviges röst och uppfyller alla hans bud och befallningar, så skall du se alla dessa förbannelser drabba dig.

Du skall vara förbannad i staden och på fältet; förbannad skall vara din korg och ditt tråg; förbannad skall du vara i din ingång och din utgång!"

SÄLLSKAPET [halvhögt] Förbannad!

CONFESSORN «Den Evige skall slå dig med olycka och motgång i allt vad du rör med din hand och i allt vad du företager, ända tills du blir utrotad och nedgjord för dina missgärningars skull, då du övergav honom.»

SÄLLSKAPET [högt] Förbannad!

CONFESSORN "Den Evige skall ställa om att du blir slagen av dina fiender; en väg skall du dra ut emot dem, men sju vägar skall du fly för dem; och du skall irra omkring i alla jordens länder, och ditt lik skall spisas av himmelens fåglar och markens djur, och ingen människa skall röra ett finger för att jaga dem bort!

Den Evige skall slå dig med Egyptens plågor, med sår och skabb, med feber och brand, med dårskap, ursinne och förblindelse, så att du skall treva din väg fram i middagssolens ljus, som den blinde i mörkret; och du skall aldrig lyckas i dina företag, alltid bli förtryckt och plundrad, och ingen dödlig skall stå dig bi! Du skall äkta en kvinna, och en annan skall äga henne; du skall bygga ett hus, men icke få bo i det; du skall plantera en vingård, men icke plocka druvan; dina söner och döttrar skola lämnas till en främmande stam; dina ögon

skola åse det och förbrännas av gråt, men din hand skall icke kunna räcka sig efter dem. Och du skall ingen ro hava på denna jorden, och din fot ingen vila; men den Evige skall göra ditt hjärta beklämt, dina ögon flödande och din själ krank. Och ditt liv skall hänga på en tråd; du skall leva i skräck både dag och natt. Om morgonen skall du säga: Vi är icke afton? Och om aftonen skall du sucka: Vi är icke morgon? Och därför att du icke tjänat Herren din Gud, då du levde i välstånd, så skall du tjäna honom i hunger och törst, i nakenhet och nöd, som den Evige skall sända dig, då han lagt ett järnok på din hals, ända tills han utrotat dig från jorden."

SÄLLSKAPET Amen!

[Confessorn har läst ovanstående fort och högt, utan att dedicera till Den Okände; Sällskapet, utom Damen, som virkar, ha åhört och bannat, men icke låtsat märka Den Okände. Denne har suttit med ryggen mot Sällskapet, stilla försjunken.]

DEN OKÄNDE [reser sig för att gå],

CONFESSORN [emot honom].

DEN OKÄNDE Vad var det där?

CONFESSORN Jo, det var Deuteronomion.

DEN OKÄNDE Jaså, det var den! Men jag vill minnas att det välsignas också!

CONFESSORN Ja, dem som hålla hans bud!

DEN OKÄNDE Såå! – Jag kan icke neka, att jag ett ögonblick erfor en viss skakning, men är det försökelse, som skola motstås, eller varningar, som böra åttlydas? ... Nu är jag emellertid viss på, att min feber fortfar, och jag går att söka en riktig läkare.

CONFESSORN Ja, men den riktiga, då!

DEN OKÄNDE Förstås, förstås!

CONFESSORN Han som botar de «sköna samvetskvalen».

ABBEDISSAN Om ni behöver barmhärtighet en gång, så vet ni, var den finns!

DEN OKÄNDE Nej, det vet jag icke.

ABBEDISSAN [halvhögt] Jo, jag skall säga er var! I ett rosenrött rum, vid ett stort, rinnande vatten.

DEN OKÄNDE Det är sanningen! I ett rosenrött rum; låt mig se – hur länge har jag legat sjuk här?

ABBEDISSAN I dag är det jämt tre månader!

DEN OKÄNDE Ett fjärdedels år! Å! Har jag sovit, eller var har jag varit? [Ser ut genom fönstret.] Det är ju höst. Träden stå bara, och molnen ha sin kalla färg! – Nu vaknar minnet! – Hör ni en kvarn, som går? Ett valdhorn, som lullar? En flod som brusar, en skog som viskar, och – en kvinna som gråter! Ja, ni har rätt, men endast där finns barmhärtighet! Farväl!

[Går hastigt.]

CONFESSORN [till Abbedissan] Den dåren! den dåren!

*

ROSENKAMMAREN Gardinerna äro borttagna; fönstren gapa som svarta hål mot mörkret utanför; möblerna täckta med bruna överdrag och framdragna på golvet; blommorna borta; en stor svart järnkamin är tänd. Modren står och stryker vita gardiner vid skenet av ett enda ljus.

Det bultar.

MODREN Kom in!

DEN OKÄNDE [in] God kväll! – Var är min hustru?

MODREN Det är du! – Var kommer du ifrån?

DEN OKÄNDE Jag tror, ifrån helvetet! – Men var är min hustru?

MODREN Vilkendera?

DEN OKÄNDE Frågan är berättigad. Allt är berättigat, utom jag!

MODREN Det har väl sina grunder, och att du märkt det, är väl. Men var har du varit?

DEN OKÄNDE Om det var ett fattighus, ett dårhus, eller ett vanligt sjukhus, vet jag ej, men jag skulle vilja hålla det för en feberdröm. Jag har legat sjuk, förlorat minnet, och kan icke tro att tre månader ha gått. Men var är min hustru?

MODREN Det borde jag fråga dig! När du övergav henne, gick hon härifrån – för att söka dig, men om hon tröttnat på sökandet vet jag ej.

DEN OKÄNDE Här ser hemskt ut! Var är den Gamle?

MODREN Ja, var han är, har han ingen sorg mer.

DEN OKÄNDE Död, menar du.

MODREN Ja! Han är död!

DEN OKÄNDE Detta säger du, som om du ville öka antalet av mina «offer».

MODREN Kanske har jag rätt i så fall ...

DEN OKÄNDE Han såg icke så känslig ut, och visade sig kunna nära ett bastant hat.

MODREN Nej; han kunde endast hata det onda, hos sig och andra.

DEN OKÄNDE Så får jag orätt där också!

[Paus.]

MODREN Vad söker du här?

DEN OKÄNDE Barmhärtighet!

MODREN Äntligen. Hur hade du det på sjukhuset? Sitt ner och berätta.

DEN OKÄNDE [sätter sig] Det vill jag inte minnas! Jag vet inte om det var något sjukhus, för övrigt.

MODREN Besynnerligt! Men vad hände mellan din avfärd härifrån? ...

DEN OKÄNDE Jag föll i ett berg och slog höften så att jag svimmade ... Om du talar vackert vid mig, skall du få veta mer.

MODREN Jag skall tala vackert!

DEN OKÄNDE Nåväl! Jag vaknar i en säng av stålskenor, som voro rödmålade, och tre karlar dra i en lina, som löper genom två block; och var gång de dra så tycker jag mig bli två alnar längre och ...

MODREN Du hade vrickat dig, och de skulle dra det rätt igen ...

DEN OKÄNDE Det är sant. Det hade jag inte tänkt på! Men sedan ... ja, så låg jag och såg som i ett panorama hela mitt förflutna liv rullas upp, ifrån barndomen, genom ungdomen ända fram ... och när det var slut på rullen, så började det om igen; och under hela tiden hörde jag ett kvarnverk gå ... och det hör jag än ... Ja, nu är det här också!

MODREN Det var icke vackra tavlor du såg.

DEN OKÄNDE Nej! Och jag kom slutligen till det resultatet – att jag var en ryslig lymmel.

MODREN Varför begagnar du det uttrycket?

DEN OKÄNDE Jag vet nog att du ville ha ordet «dålig människa», men ser du, den som begagnar det om sig själv förefaller mig skryta, och så ligger där en sådan tvärsäkerhet i omdömet, som jag ännu icke vunnit.

MODREN Du tvivlar än?

DEN OKÄNDE Ja! på somt och mycket. Men ett börjar ljusna upp ...

MODREN Att?

DEN OKÄNDE Att det finns saker ... och krafter ... som ... jag icke trott på förut.

MODREN Har du märkt också, att det är varken du eller någon annan människa som styr om ditt ovanliga öde?

DEN OKÄNDE Det är vad jag tyckte mig märka!

MODREN Då är du ett stycke väg.

DEN OKÄNDE Men jag är annat också: jag är bankrutt; ty jag har förlorat förmågan att dikta; för det andra får jag icke sova om nätterna ...

MODREN Vad nu då?

DEN OKÄNDE Det kallas visst maran ... och det sista, men värsta: jag vågar icke dö, ty jag är numera icke säker att det är slut på eländet, när det är slut en gång.

MODREN Såå!

DEN OKÄNDE Men det allra värsta är att jag fått en sådan avsky för mig själv, att jag skulle vilja bli fri från mig, men därtill ser jag ingen möjlighet. Om jag vore kristen, skulle

jag icke kunna fylla det första budet, älska min nästa såsom mig själv, ty då skulle jag hata min nästa, och gör jag nog. Det är visst sant att jag är en stor lymmel och har nog alltid misstänkt det, men emedan jag icke velat vara livets dupe, har jag haft ett vaket öga på «de andra», och när jag sett att de andra icke voro bättre än jag, vredgades jag, när de andra ville mästra mig.

MODREN Ja väl, men du har missfattat saken, då du trott att den var en affär emellan dig och de andra; det rör sig här om en angelägenhet mellan dig och Honom ...

DEN OKÄNDE Vem?

MODREN Den Osynlige, som styrt dina öden.

DEN OKÄNDE Må jag få se honom!

MODREN Då dör du!

DEN OKÄNDE Ånej!

MODREN Var har du fått denna helvetiska upprorsanda från, och skall du aldrig böjas som vi andra, så måste du brytas ner som ett rör!

DEN OKÄNDE Jag vet icke var jag fått denna helvetiska trotsighet. Det är sant, jag kan darra inför en obetalad räkning, men för att stiga på Sinai och möta Den Evige skulle jag ej betäcka mitt ansikte!

MODREN Jesus Maria! – Talar du så; tror jag du är Den Ondes barn.

DEN OKÄNDE Det tyckes vara allmänna tron här om mig. Men jag har hört att de som stå nära Den Lede bruka hugnas med ära, gods och guld, i synnerhet guld! Synes dig att jag gör skäl för misstanken?

MODREN Du drar förbannelse över mitt hus!

DEN OKÄNDE Då skall jag gå ut ur ditt hus ...

MODREN I natten! nej! – Vart ämnar du gå?

DEN OKÄNDE Jag skall gå att söka upp den enda jag icke hatar.

MODREN Är du säker om att hon tar emot dig?

DEN OKÄNDE Alldeles säker!

MODREN Men jag är icke säker.

DEN OKÄNDE Men jag!

MODREN Då skall jag nödgas väcka dina tvivel.

DEN OKÄNDE Det kan du inte!

MODREN Jag kan det.

DEN OKÄNDE Det ljuger du!

MODREN Nu tala vi icke vackert längre, och nu sluta vi. – Kan du sova på vindskammaren?

DEN OKÄNDE Var som helst; jag får ändå icke sova!

MODREN Då säger jag dig god natt! antingen du tror min önskan uppriktig eller ej!

DEN OKÄNDE Det är väl icke råttor på vinden! Spöken är jag ej rädd för, men råttor äro obehagliga.

MODREN Det går an att du icke är spökrädd, ty ... ingen har sovit ut en natt däruppe, det må nu vara vad det vill.

DEN OKÄNDE [dröjer ett ögonblick; därpå] Du är den elakaste människa jag i mitt liv råkat, men det är därför att du är religiös!

MODREN God natt!

*

KÖKET Det är mörkt, men månen utanför kastar rörliga skuggor av fönstergallren på golvet då stormmolnen draga förbi.

I hörnet till höger under krucifixet, där Den Gamle brukade sitta, hänger på väggen jakthorn, bössa, jaktväska. En uppstoppad rovfågel står på bordet. Som fönstren stå öppna fladdra gardinerna; och kökstrasor, skurförklän och handdukar upphängda på ett streck framför spiseln röra sig för vinden. Man hör vindens sus; i fjärran dånet av ett vattenfall; då och då bultar det mot ett trägolv.

DEN OKÄNDE [in, halvklädd, med ett ljus i handen] Är det någon där? – Ingen! [Går framåt med ljuset, som något försvagar skuggornas spel.] Vad är det på golvet som rör sig! – Är det någon här? – [Han går

fram mot bordet, men när han får se rovfågeln, blir han stående som förstenad.] Jesus–Kristus!

MODREN [in; klädd, med ett ljus i handen] Är du uppe ännu?

DEN OKÄNDE Ja, jag kunde inte sova!

MODREN [blitt] Varför det, min son?

DEN OKÄNDE Det gick någon ovanpå kammaren.

MODREN Omöjligt, därför att det icke finns någon vind ovanpå.

DEN OKÄNDE Detta just oroade mig! – Men vad rör sig på golvet där som ormar?...

MODREN Det är månskenet!

DEN OKÄNDE Ja, det är månskenet! Och där är en uppstoppad fågel. Och där är skurtrasor! Allt är så enkelt och naturligt, men just det oroar mig. – Vem bultar i natten; är det någon utestängd?

MODREN Nej, det är en häst som slår i stallet.

DEN OKÄNDE Det har jag aldrig hört talas om!

MODREN Jo, det finns hästar som plågas av maran.

DEN OKÄNDE Vad är maran?

MODREN Ja, vem vet!

DEN OKÄNDE Låt mig sitta ett ögonblick!

MODREN Sitt ner och låt mig tala allvarsamt med dig. Jag var elak i går kväll, och jag ber dig därför om förlåtelse, men ser du, just därför att jag är så gränslöst elak, begagnar jag religionen som jag begagnar tagelskjortan och stengolvet. För att icke stöta dig skall jag svara mig själv vad maran är: det är mitt onda samvete. Om det är jag själv eller någon annan som straffar mig, vet jag inte och tilltror mig ej ha rätt att forska därefter! – Berätta nu vad som hänt dig på kammaren.

DEN OKÄNDE Egentligen ... jag vet inte ... jag har icke sett något, men när jag kom in på kammaren, kände jag att någon var därinne. Jag sökte med ljus, men fann ingen. Därpå lade jag mig. Nu börjar någon gå med tunga steg över mitt huvud ... tror du på spöken och gengångare?

MODREN Nej; och det förbjuder min religion, men jag tror på vår egen rättskänslas förmåga att skapa fram straffmedel ...

DEN OKÄNDE Nåväl! Efter en stund riktas en iskall luftström mot mitt bröst; söker omkring tills den funnit hjärtat – så blir detta kallt – och jag måste upp ur sängen ...

MODREN Och sedan?

DEN OKÄNDE Sedan måste jag bli stående på golvet och åse hela livspanoramata rullas upp, allt, allt ... och det är det värsta.

MODREN Ja! allt detta känner jag, ty jag har gått igenom det. Det finns intet namn på den sjukdomen, och det ges blott en bot ...

DEN OKÄNDE Och det?

MODREN Det vet du! Du vet hur barnen få göra när de felat!

DEN OKÄNDE Vad få de göra?

MODREN Först be om förlåtelse!

DEN OKÄNDE Och sedan?

MODREN Söka ställa till rätta ...

DEN OKÄNDE Det är icke nog med att man lider vad man förtjänar?

MODREN Nej, det är ju bara hämnd, det!

DEN OKÄNDE Ja, vad eljes?

MODREN Kan du själv göra gott ett liv som du förstört; kan du göra ogjord en dålig handling? Ogjord?

DEN OKÄNDE Nej, det är sant! – Men jag tvangs att begå den handlingen, jag tvangs att taga, då ingen gav mig rätten; men skam den som tvang! Ve! [Med handen på bröstet.] Ve! nu är han här, i rummet; och han tar hjärtat ur bröstet. Ve!

MODREN Böj dig!

DEN OKÄNDE Jag kan inte!

MODREN På knä!

DEN OKÄNDE Jag vill inte!

MODREN Kristus förbarma dig! Herre förbarma dig! – [Till Den Okände.] På knä för den korsfäste! Endast han kan göra det ogjort!

DEN OKÄNDE Nej, icke för honom! Icke honom! Och om jag tvingas göra det, så tager jag tillbaka ... sedan!

MODREN På dina knän! min son!

DEN OKÄNDE Jag kan icke böja knä ... jag kan icke ... Hjälp mig, Evige Gud! [Paus.]

MODREN [mumlar hastigt en bön, därpå] Är det bättre?

DEN OKÄNDE [hämtar sig] Ja!... Men vet du vad det var? Det var icke döden; det var förintelsen.

MODREN Förintelsen av det gudomliga; det vi kalla den andliga döden.

DEN OKÄNDE [allvarligt, utan ironi] Det är så ni menar ... då börjar jag förstå.

MODREN Min son! Du har lämnat Jerusalem, och du är på väg till Damaskus. Gåt dit! samma väg du befarit hit; och plantera ett kors på varje station, men stanna på den sjunde; du har icke fjorton du, som Han!

DEN OKÄNDE Du talar gåtor!

MODREN Nåväl! Res; sök upp dem du har något att säga; först din hustru.

DEN OKÄNDE Var?

MODREN Sök – Men glöm icke under vägen se till honom – du kallar varulven ...

DEN OKÄNDE Aldrig!

MODREN Så lär du ha sagt, när det skulle bära av hit ... och som jag sade dig, väntade jag din ankomst!

DEN OKÄNDE På vad grunder gjorde du det?

MODREN Jag hade inga antagliga grunder ...

DEN OKÄNDE Liksom jag sett detta kök i en – extas om du så vill ...

MODREN Därför ångrar jag nu, då jag ville skilja dig från Ingeborg, ty ni skulle träffa varandra ... Gå nu emellertid och sök upp henne. Om du finner henne, så är det gått; finner du henne icke, så var det kanske det just som skulle ske. – Men nu gryr dagen; morgonen är här och natten är förliden!

DEN OKÄNDE Och vilken natt!

MODREN Du skall minnas den!

DEN OKÄNDE Icke allt, men något skall jag behålla!

MODREN [ser ut genom fönstret; liksom för sig själv] Du sköna morgonstjärna, vi är du så från himmelen fallen?

[Paus.]

DEN OKÄNDE Har du märkt att innan solen går upp så ryser det i människan. Äro vi mörkrets barn, eftersom vi skälva inför ljuset?

MODREN Tröttnar du aldrig att fråga?

DEN OKÄNDE Nej, aldrig! Jag längtar efter ljus, ser du!

MODREN Gå och sök då! Och frid vare dig!

FJÄRDE AKTEN

I HÅLVÄGEN Samma landskap somm förr, men i höstdräkt med avlövide träd.

Det smides i smedjan; kvarnen går.

Smeden står i dörren till vänster; Mjölnerskan till höger.

Damen är klädd i en jacquette och blanklädershatt; men i sorg.

Den Okände är klädd i sydtysk alpdräkt: lodenjoppe, knäbyxor, alpskor, stav; grön jägarhatt med orrfjäder. Ovan bär han en brun «Kaisermantel» med pelerin och kapuschong.

DAMEN [in; resklädd; trött och bedrövad] Har någon resklädd herreman passerat här?

SMEDEN och **MJÖLNERSKAN** [nicka nekande].

DAMEN Kan jag få låna husrum över natten?

SMEDEN och **MJÖLNERSKAN** [nicka avböjande].

DAMEN [till Smeden] Får jag stå i dörren här och värma mig ett ögonblick?

SMEDEN [stöter henne tillbaka].

DAMEN **Må** Gud löna er efter förtjänst!

[Går; synes strax därefter på spången och försvinner.]

DEN OKÄNDE [in resklädd] Har någon resklädd dam gått över bäcken?

SMEDEN och **MJÖLNERSKAN** [nicka nekande].

DEN OKÄNDE Kan jag få köpa ett bröd av mjölnerskan? Se här är pengar!

MJÖLNERSKAN [avvisar pengarne].

DEN OKÄNDE Ingen barmhärtighet!

EKO [i fjärran härmar hans röst] Barmhärtighet!

SMEDEN och **MJÖLNERSKAN** [slå upp ett långt, högt skratt; som besvaras på slutet av Eko].

DEN OKÄNDE Det tycker jag om: öga för öga, tand för tand! Det lättade alltid mitt samvete något!

[Går in i hålvägen.]

*

LANDSVÄGEN Samma landskap som förr; men i höstdräkt. Tiggaren sitter vid ett expiationskapell med en limstång och en fågelbur med en stare i.

DEN OKÄNDE [in; samma dräkt som förra scenen] Har tiggaren sett någon resklädd dam passera?

TIGGAREN Jag har sett fem hundra passerade resdamer passera; men jag skall nu på allvar be att få slippa heta tiggaren i bestämd form, ty nu har jag fått arbete.

DEN OKÄNDE Jaså det är ni!

TIGGAREN Ille ego qui quondam ...

DEN OKÄNDE Vad är det ni arbetar med?

TIGGAREN Jag har en stare, som visslar och talar ...

DEN OKÄNDE Det vill säga: det är han som arbetar?

TIGGAREN Ja, jag har blivit min egen!

DEN OKÄNDE Fångar ni fåglar också?

TIGGAREN Jaså, limstången! Nääj, det är bara för syns skull!

DEN OKÄNDE Ni fäster er således vid det yttre?

TIGGAREN Ja, vad skulle man annars fästa sig vid; för det som är invändigt, det är bara rena – dravlet.

DEN OKÄNDE Och det är sammanfattningen av hela er levnadsfilosofi?

TIGGAREN Hela metafysiken! Åsikten kan visserligen anses något föråldrad, men ...

DEN OKÄNDE Säg ett enda allvarsamt ord; säg något om ert förflutna.

TIGGAREN Asch, vad skall det tjäna till att rota opp i gammal smörja! Nysta på bara, herre, nysta på! Tror ni jag är jämt så här lustig! Nej, det är bara när jag råkar er, för ni är förbålt komisk.

DEN OKÄNDE Hur kan ni le med ett helt förspillt liv bakom er?

TIGGAREN Nej, nu blir han närgången! – Men kan ni inte le längre åt eländet, inte en gång åt andras; så är det strunt med livet! – Hör nu på: Om ni följer det där hjulspåret i smörjan, så kommer ni fram till sjön, och där är vägen slut! Sätt er och vila där, så får ni en annan syn på saken! Här är så mycket olyckshändelser, religiösa föremål och ledsamma minnen, som hindra tankens flykt mot rosenkammaren; men följ bara spåret, bara spåret! Om det är litet solkigt emellanåt, så lyft på vingarne bara och flaxa!

Rörande flaxa, jag hörde en gång en fågel sjunga något om Polykrates' ring och att han fått all världens härlighet men visste inte vad han skulle göra med den, och så profeterade han i öster och i väster om det stora världsintet, som han var med om att skapa av det tomma allt. Jag skulle icke påstå att det var ni, om jag ej trodde det så att jag kunde svära på't; och när jag en gång frågade er om ni visste vem jag var, svarade ni att det ej intresserade er. Jag erbjöd er som vederlag min vänskap, men ni refuserade den med det enda lilla ordet hut! Nu är jag varken snarstucken eller långsint, därför skall jag ge er ett gott ord till vägkost: följ spåret!

DEN OKÄNDE [viker åt sidan] Nej, du bedrar mig icke en gång till.

TIGGAREN Herre! Ni tror bara ont och får därför bara ont! Försök nu en gång att tro gott; försök!

DEN OKÄNDE Jag vill försöka! Men blir jag bedragen, då har jag rätt att ...

TIGGAREN Ni har aldrig rätt till det!

DEN OKÄNDE [liksom för sig själv] Vem läser mina hemliga tankar, vem vänder ut och in på min själ, vem förföljer mig? Vi förföljer du mig?

TIGGAREN Vi förföljer du mig? Saul!

DEN OKÄNDE [med en gest av fasa, går].

[Ackordet ur sorgmarschen höres som förr.]

DAMEN [in] Har ni sett en resklädd herre gå förbi här?

TIGGAREN Ja, det var en stackare här nyss, som linkade framåt.

DAMEN Den jag söker haltar inte.

TIGGAREN Den här gjorde inte så heller, men han tycktes ha ådragit sig en höftsjuka, som gjorde hans gång icke fullt så säker. Nej, jag skall icke vara elak! – Se där i vägsmutsen!

DAMEN Var?

TIGGAREN [pekar] Där! Där ser ni ett vagnspår, och utefter det ser ni intrycket av en grov sko, som har trampat tungt ...

DAMEN [undersöker spåren] Det är han! Ja, det är tunga steg ... men skall jag kunna hinna honom?

TIGGAREN Följ spåret!

DAMEN [tar hans hand och kysser] Tack min vän! [Går.]

*

VID HAVET Samma landskap som förr, men i vinterdräkt. Havet ligger blåsvart; i horisonten torna sig moln i form av jättehuv. I fjärran synas de tre vita avtacklade masterna av ett förlist skepp, liknande tre vita kors. Bordet och bänken under trädet stå kvar, men stolarne borta.

Snö på marken.

Man hör då och då en klockprick klämta.

DEN OKÄNDE [in från vänster; stannar ett ögonblick och ser utåt havet, därpå ut till höger b a k o m stugan].

DAMEN [in från vänster; synes följa fotspåren i snön av Den Okände; ut till höger f r a m f ö r stugan].

DEN OKÄNDE [in från höger; går åt vänster, upptäcker Damens spår; stannar, ser tillbaka åt höger].

DAMEN [in; springer i hans famn, men störtar tillbaka].

DAMEN Du stöter mig tillbaka?

DEN OKÄNDE Nej! Men det syntes stå någon emellan oss!

DAMEN Det gör det nog också! – Men detta återseende!

DEN OKÄNDE Ja, det har blivit vinter, som du ser!

DAMEN Och jag känner hur kölden strålar ut från dig!

DEN OKÄNDE Jag blev nedisad därborta i bergen.

DAMEN Tror du aldrig det blir vår mer!

DEN OKÄNDE Inte för oss! Utdrivna ur lustgården ha vi endast att vandra bland stenar och tistel; och när vi skurit fötterna och stuckit händerna, kommer behovet att strö salt i såren – på varandra. Och så är den kvarnen i gång; och den stannar aldrig, ty vatten skall icke tryta.

DAMEN Det är nog så som du säger ...

DEN OKÄNDE Ja, men jag vill icke ge vika för det oundvikliga; jag vill icke att vi slita sönder varandra, utan jag skall rista upp mig själv, gudarne till försoningsoffer; jag skall säga: det är min, skulden; det var jag som lärde dig lösa bojan; det var jag som lockade dig, och då får du skylla på mig, allt; handlingen själv och handlingens följder ...

DAMEN Det kan du icke bära!

DEN OKÄNDE Jo, det finns ögonblick, då jag känner mig bära inom mig all världens synd och sorg och smuts och skam; det gives stunder, då jag tror att själva den dåliga handlingen, att brottet själv är ett ådömt straff! Vet du, jag låg sjuk nyss i en feber, och bland annat, ja, det hände så mycket, drömde jag att jag såg ett krucifix utan den korsfäste; och när jag frågade Dominikanern – det var en Dominikaner där bland många andra – jo, jag frågade vad det skulle betyda, och då svarade han: «du vill icke ha honom lidande för dig; så lid själv!» Och det är därför människorna ha blivit så känsliga för egna lidanden!

DAMEN Och det är därför samvetena börja bli så tunga när ingen hjälper bära ...

DEN OKÄNDE Är du där också?

DAMEN Icke där – men på väg dit!

DEN OKÄNDE Lägg din hand i min och låt oss vandra härifrån tillsammans.

DAMEN Vart?

DEN OKÄNDE Tillbaka, samma väg vi kommit! Är du trött?

DAMEN Icke nu mera!

DEN OKÄNDE Jag har dignat flere gånger; men så råkade jag en besynnerlig tiggare ... ja, du minns kanske honom, som skall vara lik mig; och han bad mig försöksvis tro gott om hans avsikter. Jag trodde – på försök; och ...

DAMEN Och ...

DEN OKÄNDE Så gick det mig väl! – Och sen dess känner jag kraft att fortsätta ...

DAMEN Fortsättom!

DEN OKÄNDE [vänd mot havet] Ja, det mörknar och molnen hopa sig ...

DAMEN Se icke på molnen ...

DEN OKÄNDE Och därunder? Vad är det?

DAMEN Det är bara ett sjunket skepp!

DEN OKÄNDE [viskar] Tre kors! – vilket nytt Golgatha förestår oss nu?

DAMEN Men de äro vita: det betyder gott!

DEN OKÄNDE Kan något gott hända oss mer?

DAMEN Ja, men icke strax.

DEN OKÄNDE Låt oss gå!

* **HOTELLRUMMET** Som förut. Damen sitter och virkar bredvid Den Okände.

DAMEN Säg något!

DEN OKÄNDE Nej, jag har bara ledsamheter att säga sedan vi kommo i detta rum.

DAMEN Varför hade du ingen ro förran du fick flytta in i detta förfärliga rum?

DEN OKÄNDE Jag vet inte! Det var det jag minst gärna önskat, och därför började jag längta hit för att få pinas.

DAMEN Och du har pinats ...

DEN OKÄNDE Ja; jag hör inga sånger mer, ser intet skönt. Om dagen hör jag kvarnen gå och ser det stora panoramat som har vuxit ut till ett kosmorama, och om natten ...

DAMEN Ja, varför skrek du i sömnen?

DEN OKÄNDE Jag hade en dröm ...

DAMEN En riktig dröm ...

DEN OKÄNDE Av en förfärande verklighet ... men ser du nu bannet; jag har ett behov att berätta den, och för vilken annan än för dig? Men för dig får jag inte, ty då rör jag vid dörren till det stängda rummet ...

DAMEN Det förflutna ...

DEN OKÄNDE Ja!

DAMEN [enkelt] Det är allt något galet i ett sånt där lönnrum.

DEN OKÄNDE Det är nog det.

[Paus]

DAMEN Berätta!

DEN OKÄNDE Jag fruktar jag måste! – Nåväl, jag drömde att jag såg – din förre man gift med – min förra hustru. Mina barn som sålunda fått honom till sin far ...

DAMEN Det har endast du kunnat finna på!

DEN OKÄNDE Om så vore; ack! – Men jag såg honom misshandla dem. [Reser sig.] Och när jag naturligtvis ströp honom ... nej, jag kan inte mera ... Men jag får ingen ro förrän jag först fått visshet; och för att få det måste jag söka opp honom i hans eget hem!

DAMEN Dit har det kommit!

DEN OKÄNDE Det har länge dragit ditåt kanten, och nu finns ingen hejd ... jag måste se honom!

DAMEN Men om han ej tar emot dig?

DEN OKÄNDE Jag söker mig in som patient och talar om min sjukdom ...

DAMEN [förskrämd] Tala inte om din sjukdom ...

DEN OKÄNDE Jag förstår dig: du menar att han kunde finna sig föranlåten att kvarhålla mig som rubbad ... ja, det får jag riskera ... och jag har ett behov att riskera ... allt, frihet, liv, välfärd! Jag behöver en sinnesrörelse så stark att skakningen bringar upp mitt själv i dagen; jag längtar efter en tortyr som återställer jämnvikten i förhållandet, så att jag slipper gå som skuldsatt. Alltså: ner i ormagropen och så fort som möjligt!

DAMEN Om jag kunde få följa dig ...

DEN OKÄNDE Det behöver du inte: mina kval skola nog räcka för båda!

DAMEN Då skall jag kalla dig min befriare, och den förbannelse som jag en gång uttalade över dig skall bli till välsignelse! – Ser du, att det är vår igen?

DEN OKÄNDE Jag har sett det på den där julrosen som börjar vissna.

DAMEN Men känner du icke att det är vår i luften!

DEN OKÄNDE Jo, jag tycker att den där köldkänslan i bröstet börjar avtaga ...

DAMEN Kanske varulven kan bota dig fullständigt!

DEN OKÄNDE Få se! Måhända han icke är så farlig.

DAMEN Så grym som du är han bestämt icke!

DEN OKÄNDE Men min dröm! Tänk ...

DAMEN ... om det bara var en dröm! – Men nu är mitt garn slut, och mitt onyttiga arbete också! Solkigt har det blivit ...

DEN OKÄNDE Men det kan tvättas!

DAMEN Eller färgas!

DEN OKÄNDE Rosenrött!

DAMEN Nej aldrig!

DEN OKÄNDE Den liknar en handskriftsrulle ...

DAMEN Med vår saga på ...

DEN OKÄNDE I landsvägssmuts, tårar och blod ...

DAMEN Ja, sagan är snart slut! Gå och gör sista kapitlet!

DEN OKÄNDE Så råkas vi vid sjunde stationen! Där vi började!

FEMTE AKTEN

HOS LÄKAREN Dekorationen ungefär som förut. Men vedtraven hälften mindre. Vid verandan stå på en bänk kirurgiska instrument, knivar, sågar, tänger etc.

Läkaren är sysselsatt med att putsa sina instrument.

SYSTEMERN [ut från verandan] Det är en patient som söker dig!

LÄKAREN Känner du honom?

SYSTEMERN Jag har icke sett honom, men här är hans kort.

LÄKAREN [läser på kortet] Vet du ... detta övergår allt vad jag hittills varit med om ...

SYSTEMERN Är det han?

LÄKAREN Det är han! Ehuru jag icke ringaktar courage, finner jag dock denna rättframhet cynisk, och känner den som en utmaning. Emellertid, låt honom komma hit!

SYSTEMERN Är det ditt allvar?

LÄKAREN Fullkomligt! Men om du vill, kan du ju konversera honom litet på ditt enkla, rättframma sätt.

SYSTEMERN Det hade jag redan ämnat ...

LÄKAREN Gott! Gör du grovarbetet, så skall jag komma efter med fanérhyveln.

SYSTEMERN Ja, lita på mig; jag skall säga honom allt vad ditt goda hjärta förbjuder dig att säga.

LÄKAREN Tyst du med det där hjärtat, och skynda dig så att jag ej tappar humöret. Men stäng dörrarne!

SYSTEMERN [går].

LÄKAREN Vad gör du borta vid soptunnan där igen, Caesar?

DÅREN [fram].

LÄKAREN Hör du Caesar, om din fiende kommer och lägger sitt huvud i ditt knä; vad gör du då?

DÅREN Jag skär av honom huvet!

LÄKAREN Så har jag inte lärt dig!

DÅREN Nej, du har sagt att man skall lägga glödande kol på't; men det tycker jag är synd.

LÄKAREN Det tycker jag egentligen också, för det är grymmare och illistigare. – Kan du säga mig om inte det är bättre att hämnas lite, så blir den andre upprättad och känner sig liksom kvitt affären.

DÅREN Efter du förstår det där bättre än jag, varför frågar du mig då?

LÄKAREN Tyst du, jag talar inte till dig! – Alltså: tar vi huvet av honom och så: får vi se!

DÅREN Det beror på hur han uppför sig.

LÄKAREN Alldeles riktigt! – hur han uppför sig! – Tyst! – Gå undan!

DEN OKÄNDE [ut från verandan; upprörd men med en viss resignerad fattning] Herr doktor!

LÄKAREN Jaha!

DEN OKÄNDE Ni förvånas säkert att finna mig här ...

LÄKAREN [allvarligt] Jag hade för länge sedan upphört förvånas, men jag ser jag får börja igen.

DEN OKÄNDE Beviljar ni ett enskilt samtal?

LÄKAREN I alla ämnen som kunna anses passande mellan uppfostrade personer! Är ni sjuk?

DEN OKÄNDE [dröjande] Ja!

LÄKAREN Varför kommer ni just till mig?

DEN OKÄNDE Det borde ni kunna gissa.

LÄKAREN Det vill jag inte! – Vad har ni för sjukdom?

DEN OKÄNDE [tvekande] Sömnlöshet.

LÄKAREN Det är ingen sjukdom; det är ett symptom. Har ni varit hos någon läkare förut?

DEN OKÄNDE Jag har legat sjuk på – en anstalt, i feber – – – Men det var en högst märkvärdig feber ...

LÄKAREN Vad var det för egendomligt med den?

DEN OKÄNDE Får jag framställa denna fråga: kan man gå uppe och yra?

LÄKAREN Ja, om man är galen, men endast då! –

DEN OKÄNDE [reser sig, och sätter sig igen].

LÄKAREN Vad hette sjukhuset?

DEN OKÄNDE Det hette: Den Goda Hjälpen.

LÄKAREN Det är intet sjukhus som heter så!

DEN OKÄNDE Är det ett kloster då?

LÄKAREN Nej, det är ett dårhus!

DEN OKÄNDE [reser sig].

LÄKAREN [reser sig; ropar] Syster! Stäng porten åt gatan! Och lilla plankporten åt landsvägen! [Till den Okände] Var så god och sitt! – Jag måste stänga för strykare som svärma här omkring.

DEN OKÄNDE [lugnar sig] Herr doktor; en uppriktig fråga: anser ni mig sinnessjuk?

LÄKAREN Man brukar icke få uppriktiga svar på den frågan, det vet ni, och ingen som har den åkomman brukar tro vad man säger. Det är därför er alldeles likgiltigt vad jag hyser för mening. – Finner ni däremot själv er själ var sjuk, så sök en själasörjare.

DEN OKÄNDE Skulle ni icke vilja för ett ögonblick åtaga er den befattningen?

LÄKAREN Nej, jag saknar kallelsen.

DEN OKÄNDE Om – – –

LÄKAREN [avbryter] Jag har för övrigt inte tid, ty här rustas till bröllop i gården.

DEN OKÄNDE Min dröm ...

LÄKAREN Jag trodde det skulle vara lugnande för er att höra det jag tröstat mig, som det kallas; att det skulle glädja er, rent av – det brukar vara så – men jag ser i dess ställe att ert lidande ökas! – Där ligger något under! Nu måste jag leta mig fram ... Hur kan det beröra er oangenämt att jag gifter mig med en änka.

DEN OKÄNDE Med två barn?

LÄKAREN Låt se! låt se! – Där har jag det! Det var en infernalisk tanke, värdig er! Hör nu, om det fanns ett helvete, skulle ni vara dess överste, ty er uppfinningsförmåga i straffväg övergår mina djärvaste kombinationer; och jag kallas ändock varulven.

DEN OKÄNDE Det kan ju förefalla –

LÄKAREN [avbryter] En lång tid bar jag hat till er, som ni kanske vet, därför att ni genom en oförlåtlig handling bragte ett oförtjänt dåligt rykte över mig, men när jag blev äldre och förståndigare, insåg jag att om straffet den gången var orättvist, så förtjänade jag det ändock för andra streck, som icke blevo upptäckta, och ni var ett barn, som för övrigt hade nog samvete att strffa sig själv, så den saken behöver icke bekymra er heller! Var det ärendet kanske?

DEN OKÄNDE Ja!

LÄKAREN Är ni då nöjd om jag beviljar er fritt avtåg?

DEN OKÄNDE [ser frågande ut].

LÄKAREN Eller trodde ni kanske att jag ämnade inspärta er; eller såga er med instrumenten där? Döda er, kanske? Man skulle ju döda sådana där stackare!

DEN OKÄNDE [ser på klockan].

LÄKAREN Ni hinner med båten.

DEN OKÄNDE Vill ni räcka mig er hand?

LÄKAREN Nej, det kan jag inte! Det får jag inte! Vad hjälper det för övrigt om jag förlåter er, när ni inte har kraft att tillge er själv. – Det finns ju saker, som endast kunna

hjälpas genom att göras ogjorda: detta är ohjälpligt!

DEN OKÄNDE «Den Goda Hjälpen».

LÄKAREN Den var inte så dålig! – Ni utmanade ödet, och ni blev bruten; ingen skam i en god kamp. Jag gjorde så med, men som ni ser har jag prutat på min vedtrave; jag vill inte ha åskan inomhus, och jag leker inte med ljungelden mer.

DEN OKÄNDE En station till – och jag är framme.

LÄKAREN Aldrig framme, herre! – Farväl!

DEN OKÄNDE Farväl.

* **GATHÖRNET** Som i första akten. Den Okände sitter på bänken under trädet och ritar i sanden.

DAMEN ^[in] Vad gör du?

DEN OKÄNDE Jag skriver i sanden; fortfarande.

DAMEN Hör du inga sånger komma?

DEN OKÄNDE ^[pekar åt kyrkan] Jo, men därinifrån! – Det är någon jag gjort orätt utan att veta det!

DAMEN Jag trodde att vandringen var nära sitt slut, då vi råkade komma hit tillbaka ...

DEN OKÄNDE Där vi började ... på gatan, mellan krogen, kyrkan – och postkontoret. Postkontoret! P,o,s,t ... Hör du, lät jag icke ett rekommenderat brev ligga ohämtat där ...

DAMEN Jo, och därför att det bara var elakheter ...

DEN OKÄNDE Eller rätttegångshandlingar. ^[Slår sig för pannan.] Där är det.

DAMEN Gå in, och tro att det är ett gott brev!

DEN OKÄNDE ^[ironiskt] Gott?

DAMEN Tro det! inbilla dig det!

DEN OKÄNDE ^[går in på posten] Jag vill försöka!

DAMEN [går och väntar på trottoaren].

DEN OKÄNDE [ut från posten med ett brev].

DAMEN Nåå?

DEN OKÄNDE Jag skäms! – Det var pengarne!

DAMEN Ser du! – Och alla dessa sorger, och alla dessa tårar – förgäves ...

DEN OKÄNDE Icke förgäves! – Det ser elakt ut, det här spelet, men är det nog inte! Det var den Osynlige jag gjorde orätt, när jag misskände ...

DAMEN Tyst! inte så! inte skylla!

DEN OKÄNDE Nej, Det var min egen dumhet, eller ondska ... Jag ville icke vara livets dupe, och därför blev jag det! – Men älvorna ...

DAMEN **Ha** gjort utbytet! – Låt oss gå.

DEN OKÄNDE Ja, låt oss gå och gömma oss i bergen med vårt elände ...

DAMEN Ja! bergen gömma! – Men först måste jag in och tända ett ljus åt min goda Sankt Elisabeth ...

DEN OKÄNDE [nickar avböjande].

DAMEN Kom!

DEN OKÄNDE Nåja! jag kan ju alltid gå igenom; men stanna gör jag inte!

DAMEN Det vet du inte! – kom! – Därinne skall du höra nya sånger!

DEN OKÄNDE [går efter henne mot kyrkporten] **Kanske!**

DAMEN Kom!

Table of Content

FÖRSTA AKTEN

ANDRA AKTEN

TREDJE AKTEN

FJÄRDE AKTEN

FEMTE AKTEN